

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Tomáš Studeník

Etické vnímání vybraných forem projevů kyberšikany, sextingu a kybergroomingu u žáků základních a středních škol ve Slavičíně

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem následující diplomovou práci na téma „Etické vnímání vybraných forem projevů kyberšikany, sextingu a kybergroomingu u žáků základních a středních škol ve Slavičíně“ vypracoval samostatně po konzultacích s vedoucím práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Olomouci dne 29.11 2018

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Tomáši Hubálkovi, Ph.D., za velmi profesionální a vstřícný přístup, odbornou asistenci, věcné rady a konstruktivní kritiku, díky jimž jsem práci dopracoval do současné podoby.

Dále chci poděkovat pracovníkům školních institucí, za povolení uskutečnit svůj kvantitativní výzkum a také Natálii Šebákové za přepis papírových dotazníků do MS Excel.

OBSAH

Úvod.....	6
I. Teoretická část.....	7
1 Kyberprostor.....	7
2 Nástroje ICT.....	8
3 Role ICT v životě dětí a adolescentů.....	10
4 Chování lidí ve virtuálním světě.....	11
5 Počítačová a informační etika.....	13
6 Kyberšikana.....	16
6.1 Definice šikany.....	16
6.2 Definice kyberšikany.....	17
6.3 Projevy kyberšikany.....	18
6.4 Propojení šikany a kyberšikany.....	22
6.5 Specifika kyberšikany.....	23
6.6 Kyberšikana a ostatní přečiny z hlediska zákona.....	25
6.7 Kazuistika oběti kyberšikany.....	30
7 Sexting.....	31
7.1 Etymologie a definice sextingu.....	31
7.2 Rizika spojená se sextingem.....	31
7.3 Kazuistika oběti kyberšikany vzniklé v důsledku sextingu.....	33
8 Kybergrooming.....	35
8.1 Definice kybergroomingu.....	35
8.2 Typické rysy komunikace ze strany kybergroomerů.....	36
8.3 Obvyklé fáze kybergroomingu.....	39
8.4 Kybergroomerů.....	40
8.5 Oběti kybergroomingu.....	41
8.6 Kazuistika kybergroomera.....	42

II.	Výzkumná část.....	43
9	Charakteristika výzkumu.....	43
9.1	Cíle výzkumu	43
9.2	Výzkumné otázky.....	43
9.3	Hypotézy	43
9.4	Charakteristika a výběr výzkumného souboru	44
9.5	Metodika výzkumu.....	46
9.5.1	Výzkumný nástroj.....	46
9.5.2	Průběh výzkumu, popis výzkumného nástroje	48
10	Vyhodnocení a analýza výzkumu	50
	Závěr	79
	Seznam použité literatury	82
	Seznam příloh	89
	Anotace	93

Úvod

Americký businessman Steve Ballmer jednou pronesl: „Benefit číslo jedna, který je důsledkem existence informačních technologií je to, že dává lidem moc dělat, co chtějí. Umožňuje lidem být kreativní, produktivní, učit se věci, o kterých si dříve mysleli, že se je nenaučí. Ale hlavní podstatou všeho je, že technologie je především o potenciálu.“¹

Určitě mu lze dát zapravdu, nicméně, když první větu vytrhneme z kontextu a zbytek nahradíme například slovy: „Umožňuje jim provokovat, trýznit a zesměšňovat druhé. S jeho pomocí se dá vydírat bývalý partner, který nám poslal své intimní fotografie, nebo třeba vylákat dítě na osobní schůzku s nejrůznějšími úmysly.“ Dostává kladná stránka technologického rozvoje i svůj odvrácený protipól.

Právě výše zmíněný negativní potenciál je tématem této diplomové práce, která se zabývá rizikovým chováním na internetu a tím, jak se k němu staví žáci různých škol z města Slavičín, kde jsem vyrůstal a sám studoval. Jen internetová poradna projektu E-bezpečí, který se věnuje této problematice, za rok 2017 řešila celkem 308 případů, z nichž 44 předala Policii České republiky², proto je téma určitě opodstatněné a aktuální, jelikož ne každé dítě o poradně ví, problém rozpozná, nebo situaci nahlásí, proto bude zde zmíněná statistika nejspíše jen špičkou ledovce.

Práce je rozdělená na teoretickou a výzkumnou část. Teorie se zaměřuje na rizikové chování na internetu, konkrétně kyberšikanu, sexting a kybergrooming. Zahrnuje popis jednotlivých jevů, občasné příklady projevů, legální a etický rámec dané problematiky a pojmový aparát, což je východiskem pro výzkumnou část, jejímž cílem je za pomoci dotazníkového šetření zkoumat postoje a vnímání těchto jevů u žáků škol ve městě Slavičín, což může autor zužitkovat ve svém budoucím pedagogickém působení v tomto místě.

¹ BALLMER, S. *Technology* In: BrainyQuote. [online]. [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: https://www.brainyquote.com/quotes/steve_ballmer_173469?src=t_technology

² *Vývoj počtu případů řešených online poradnou* In: Projekt E-Bezpečí [online]. [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/poradna/statistika-poradny>

I. Teoretická část

Hlavním cílem teoretické části práce je seznámit čtenáře s problematikou, která je ústředním bodem výzkumné části. Definuje základní pojmy jako například kyberprostor, nebo ICT, popíše roli ICT v současném lidském životě, pojme zacházení s informačními technologiemi a informacemi z etického a zákonného hlediska a představí kyberšikanu, sexting a kybergrooming, jež jsou hlavním námětem práce.

1 Kyberprostor

Christensson tvrdí, že pojem „kyberprostor“ nemá standardní a objektivní definici. Podle něj se jedná o slovo, kterým se popisuje virtuální svět počítačů. Zároveň také zmiňuje, že tento pojem je připisován spisovateli Williamu Gibsonovi, který jej použil ve svém románu *Neuromancer* z roku 1984. Zajímavá je také jedna Gibsonova myšlenka, kterou Christensson uvádí. Říká, že kyberprostor je jakási samovolná halucinace zažívaná denně miliardami lidí, kteří jsou legitimními operátory.³

Různě se od sebe liší i definice z internetových výkladových slovníků. Merriam-Webster jej definuje poměrně jednoduše, jakožto online svět počítačových sítí – hlavně internetu.⁴ Zatím co například server Your Dictionary nabízí definice jako například: „Kyberprostor je složen ze statisíců, či více propojených počítačů, serverů, routerů, switchů a optických kabelů. Dovoluje důležitým infrastrukturám pracovat efektivně a slouží jako „nervový systém“ globální ekonomice, společenskému zdraví a životního stylu.“⁵

³ CHRISTENSSON, P. Cyberspace definition In: Techterms.com. [online]. [cit. 2018-20-9]

⁴ Cyberspace In: Merriam-Webster.com. [online]. [cit. 2018-20-9]

⁵ Cyberspace In: YourDictionary [online]. LoveToKnow, Corp. 1996-2018 [cit. 2018-31-7].

2 Nástroje ICT

Podle Škrabalové, vychází pojem ICT z anglického *Information and Communication Technologies* a je označením pro informační a komunikační technologie, které zahrnují veškeré technologie, které jsou využívány pro komunikaci a práci s informacemi, přičemž zahrnují jak hardwarové vybavení, tak software.⁶

Jako konkrétní nástroje pak lze uvést v hardwarové oblasti počítače, chytré telefony, tablety, notebooky, webkamery, digitální fotoaparáty a kamery a notebooky. V Oblasti softwarové jsou to dle Čecha a Zvoníčkové především e-mail, chat, blogy a webové stránky, skype a sociální sítě, přičemž všechny mají svá specifika:

- Email je služba pro odesílání a přijímání zpráv přes elektronické komunikační systémy. Je fyzicky umístěna na určitém internetovém serveru. Nejčastěji uživatelé volí ty servery, které tuto službu poskytují zdarma (v ČR jsou to především Seznam.cz, Centrum.cz, Gmail.com). Uživatel si volí vlastní podobu e-mailové adresy ve tvaru *jméno@internetová doména* a heslo pro přístup ke svému účtu.
- Chatem se rozumí komunikace v prostředí, kde může být rozhovor veden s jedním i více uživateli najednou. Typická je, na rozdíl od e-mailu, komunikace v reálním čase.

Chat je většinou provozován na různých webových stránkách, které často patří přímo provozovateli chatu a jsou mnohdy tematicky rozděleny do samostatně fungujících prostor – tzv. chatovacích místností. Mezi těmito místnostmi také figurují místnosti sloužící jako seznamka. K užívání chatu je většinou nutné založení profilu na stránkách poskytovatele, nebo registrace přes již existující e-mail.

- Blog je osobní stránka, do které může autor přispívat např. formou deníkových zápisků. Tyto stránky často mívají pod jednotlivými příspěvky možnost diskuse, která je anonymní a přístupná všem uživatelům internetu.
- Skype je komunikační program s možností chatu, hlasové komunikace a videohovoru. Uživatel zakládá vlastní účet, díky kterému může Skype využívat ke komunikaci s lidmi po celém světě.

⁶ Škrabalová, V. ICT. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014, 12. 12. 2014 [cit. 2018-31-7].

- Sociální síť slouží ke komunikaci mezi uživateli, sdílení multimediálních dat, udržování vztahů a k zábavě. K založení profilu stačí e-mailová adresa a zvolení hesla. Síť má široké možnosti, co se týká vyplnění osobního profilu, kde uživatel může sdílet odkazy, fotografie, videa, informace o sobě, hrát hry atd. Jako příklad lze uvést třeba Facebook, který má asi 1,5 miliardy aktivních uživatelů, čímž se řadí mezi největší společenské sítě na světě.
- Youtube je největší internetový server na sdílení videí na světě. Má přibližně 2 miliardy přístupů denně a každou minutu zde lidé nasdílejí 300 hodin videomateriálu, který má nejrůznější tematiku od videoklipů k hudbě, přes nejrůznější návody až po videa obětí šikany.

Fenomén spjatý se serverem youtube je tzv. youtuber, což je člověk, který vkládá vlastní obsah a má na něm obrovské množství shlédnutí, díky čemuž se může stát celebritou, tudíž i vzorem a inspirací.⁷ Existují i další podobné servery jako například Vimeo, nebo Dailymotion.

⁷ ČECH, O. a ZVONÍČKOVÁ, N. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. 2017. s.27-41

3 Role ICT v životě dětí a adolescentů

Ve věku na přelomu pubescence a adolescence (cca 15 rok života), je v ontogenezi období, které má spoustu charakteristických rysů, jenž mohou akcentovat důležitost ICT v životě této věkové skupiny.

Mladiství se snaží utvořit svou identitu, jenž je často spjata s náležitostí k určité skupině, která poskytuje oporu, ale zároveň klade důraz na konformitu. Prožívají první pocity zamilovanosti a později vzniká potřeba navazovat citové vztahy. Důležitý je také zevnějšek, kdy fyzická krása tvoří důležitou součást sebepojetí.⁸

Čech a Zvoníčková uvádí, že informační technologie jsou dnes pro děti běžnou a přirozenou součástí života, bez které si jej ani nedokáží představit. Slouží jim jako nástroj k dalšímu společnému setkávání, ke sdílení svých myšlenek, pocitů a zážitků. Snaží se zde, kolikrát za každou cenu, zviditelnit, touží po uznání a nabývají dojmu, že pokud se jim bude dařit ve světě virtuálním, tak tomu bude stejně ve světě reálném.⁹

Černá a kol. poukazují na fakt, že ICT a pobyt online je pro mladé lidi důležitý, přičemž jeho značné omezení, nebo dokonce vynechání, by mohlo vést až k sociálnímu vyloučení. Děti a především dospívající touží po komunikaci a intenzivním kontaktu a je pro ně klíčové v tomto mezilidském kontaktu obstát, jelikož je tato dovednost zdrojem sebevědomí a pocitu samostatnosti. Internet, ICT a pobyt online navíc dospívajícím poskytují další výhody jako třeba:¹⁰

- možnost komunikace s lidmi z celého světa
- snazší a pravidelnější kontakt s rodinou a vrstevníky, ze kterého vyplývá větší pocit bezpečí a propojení
- příležitost k navázání kontaktů online pro ty, kteří mají problémy navazovat přátelství v reálném světě
- rychlejší šíření informací a znalostí z nejrůznějších oblastí, které by bylo jinak velmi obtížné získat

⁸ *Etapy psychického vývoje: pubescence, adolescence. Psychologická charakteristika těchto období, jejich význam pro další vývoj.* In: Studium Psychologie. [online]. [cit. 2018-31-7].

⁹ ČECH, O. a ZVONÍČKOVÁ, N. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. 2017. s.27

¹⁰ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem.* 2013. s. 14-15

4 Chování lidí ve virtuálním světě

Problematiku chování v online prostředí asi nejlépe vystihuje Szotkowski, který tvrdí: „Záleží jen na nás, jak se k možnostem, které nám nabízejí (technologie), postavíme, zda je využijeme, či zneužijeme. Informační a komunikační technologie nejsou zbraně, jsou to nástroje. Nejsou ani dobré ani špatné. Záleží jen na lidech, k jakým činnostem je používají.“¹¹

V návaznosti na kapitolu 3 je ještě nutné doplnit, že dalším důležitým prvkem adolescence je experimentování, které jde ruku v ruce s hledáním identity v tom smyslu, že adolescenti mohou experimentovat s různými rolemi a tím kým by mohli být. Pro toto je internet ideálním svobodným prostředím, které je navíc v tomto ohledu relativně bezpečné, poněvadž je snižené riziko negativních následků, což platí i pro jevy negativní.¹²

Szotkowski v této souvislosti zmiňuje fenomén tzv. „disinhibice“, což je zjednodušeně ztráta zábrán v online komunikaci.¹³ Černá tento pojem ještě rozvádí a rozděluje na dva druhy inhibice, a to disinhibici neškodnou (benign) a nepříjemnou či otravnou (toxic). V případě neškodné disinhibice dochází k lepšímu porozumění sobě samotnému, protože dovoluje takové projevy, ke kterým bychom se offline ani neodvážili. Lidé se díky tomuto druhu disinhibice k sobě často chovají pozitivněji, podporují se a vyjadřují si pochopení. Naproti tomu se nepříjemná disinhibice projevuje agresí, hrubou kritikou, výhrůžkami apod. Dále pak uvádí šest prvků disinhibičního efektu:¹⁴

- Disociační anonymita neboli možnost skrytí vlastní identity, které má za následek snížení pocitu zranitelnosti.
- Neviditelnost, v důsledku které druzí nevidí náš výraz, vzhled, reakce a stejně tak my nevidíme ty jejich
- Asynchronicita, což znamená, že komunikace neprobíhá nutně ve stejném čase, a i když ano, nemusíme reagovat bezprostředně, jelikož vždycky máme čas na rozmyšlenou.
- Solipsistická introjekce je pak jevem, kdy si na základě toho, co víme o našem komunikačním partnerovi vytváříme jistý obraz, do kterého navíc promítáme i své

¹¹ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013.s. 20

¹² ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 15

¹³ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 18

¹⁴ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 16

fantazie, představy a přání. Výsledkem však není reálný obraz druhého, ale kombinace nám známých charakteristik a našich vlastních představ o této osobě.

- Disociační imaginace je představa, že komunikace probíhá v jiném, virtuálním, světě, který je mimo realitu, tudíž není třeba hledět na následky
- Posledním zmíněným prvkem je pak tzv. „minimalizace autority“ kdy na základě anonymity neznáme společenský status druhé osoby, čímž dochází ke ztrátě obav z toho, co se stane, když se otevřeme před osobou, která by mohla mít na námi jistou formu autority, či vyšší společenský status.

5 Počítačová a informační etika

V návaznosti na předchozí kapitulu je nutné přezkoumat chování lidí v kyberprostoru i z hlediska etiky. Thompson uvádí: „*Etika se zabývá tím, co je správné a co nesprávné; zkoumá mravní rozhodnutí lidí a způsoby, kterými se je snaží odůvodnit. Etika je rozsáhlý předmět. Není snad oblasti života, do níž mravní rozhodování nějak nezasahuje, a stejně neexistuje oblast života, ve které by se etika nedala uplatnit.*“¹⁵

Kuzu uvádí, že nevhodný způsob používání informačních technologií, a to zejména takovým způsobem, který narušuje soukromí a vlastnictví dává vzniknout hned několika etickým dilematům. Etické problémy, které vyvstávají z používání počítačových technologií jsou řešeny v rámci počítačové etiky. Tento termín byl poprvé použit v polovině 70. let při aplikaci profesní etiky.

Dá se hovořit o čtyřech etických problémech informační doby: soukromí, přesnosti, vlastnictví a přístupnosti. Růst informačních technologií ruku v ruce s jejich potenciálem pro kontrolu, komunikaci, zpracování informací, jejich ukládání a znovu vyhledávání v kombinaci s jejich důležitostmi a vlivem na činění rozhodnutí může vést k tomu, že lidé zodpovědní za rozhodnutí se budou snažit o získání informací tím, že naruší naše soukromí. Přesnost pak souvisí se správností informací předávaných ICT. Informace mohou být použity/zneužity k získání moci a autority. Přístupnost se týká toho, pod jakými podmínkami jsou jedinci nebo organizace oprávněni k tomu, aby získávali informace.

Kvůli rapidnímu vývoji ICT je těžké předpovědět, co bude následovat, nicméně je jisté, že společnost s informačními technologiemi i jedinci v rámci této společnosti budou denně konfrontováni právě s tímto pokrokem, což bude mít za následek vývoj a osvojení nových vzorců chování v rámci adaptace na tento fenomén.¹⁶

Zajímavé je také tvrzení The Center for Education and Research in Information Assurance and Security, které polemizuje o tom, jestli je nějaký rozdíl mezi etikou reálného světa a světa informačních technologií. Podle jejich výzkumů existuje, zejména u dětí navštěvujících základní a střední školy, významný rozdíl či disproporce mezi etikou ve světě reálném a kybernetickém.

15 THOMPSON, Mel. Přehled etiky. 2004. s.11

¹⁶ KUZU, A. *Problems related to computer ethics: Origins of the problems and suggested solutions.* 2009. s 1-2

Podle všeho internet není zase tak odlišný od reálného světa, jelikož zločin bude v důsledku vždycky zločinem. Pro internet jsou však zásadní dvě charakteristiky, které dětem znesnadňují přenesení etického chování z offline do online světa. První z nich je anonymita, která u dětí zapříčiňuje jakýsi „pocit neviditelnosti,“ na základě kterého si myslí, že jim toho více projde. Hodně si jich také myslí, že běžná pravidla se na internet nevztahují. Druhou charakteristikou je pak vzdálenost. Na internetu často lidé dělají a říkají věci ostatním, které by si tvář v tvář při osobním kontaktu nedovolili.

Děti navíc nevidí přímé důsledky svých činů, proto si myslí, že jejich jednání nikomu dalšímu neublíží, ač pravda je přesně opačná.¹⁷

Nedílnou součástí etiky je v některých oblastech také etický kodex. Server eticky-kodex.cz definuje etický kodex (či code of ethics, nebo code of conduct) jako systematicky zpracovaný soubor obecných, ale i konkrétních norem a předpisů. Vymezuje také vztahy mezi členy určité komunity.

Dá se také rozlišovat mezi dvěma druhy etického kodexu-závazným, který může zaměstnanec dostat k pracovní smlouvě k podepsání a po jehož porušení může dostat výpověď. Existují také kodexy nezávazné, jejichž dodržování je dobrovolné. Kodexy vznikají za účelem kultivace určitého prostředí. Udávají pravidla chování, nastavují jakési hranice těm, kteří se k nim hlásí, nicméně už neřeší postihy za porušení.¹⁸ Mohou pak nabývat určitých podob, jako například seznam „příkázání“ v desateru počítačové etiky ze serveru cpsr.org určené především obyčejnému uživateli:

- 1) Nepoužiješ počítač k poškození nebo ublížení dalším lidem.
- 2) Nebudeš zasahovat do práce prováděné na počítači ostatními lidmi.
- 3) Nebudeš prohledávat zařízení a soubory ostatních uživatelů.
- 4) Nepoužiješ počítač ke krádeži.
- 5) Nepoužiješ počítač k falešnému svědectví
- 6) Nebudeš kopírovat nebo používat placený software, za který jsi nezaplatil.
- 7) Nebudeš používat počítačové zdroje ostatních lidí, aniž bys je požádal o oprávnění, nebo aniž bys jejich využití nějak vhodně kompenzoval.

¹⁷ *Cyber ethics* In: CERIAS – The Center for Education and Research in Information Assurance and Security. [online]. [cit. 2018-20-9].

¹⁸ *Co je etický kodex* In eticky-kodex.cz [online].2018. [cit. 2018-20-9].

8) Nebudeš si přivlastňovat dílo ostatních...¹⁹

Nebo také určené profesionálům (což nesnižuje jejich validitu pro běžné uživatele) ve verzích, které jsou stavbou podobné zákonům jako například na serveru acm.org:

„Ubližování“ reprezentuje jakýkoliv negativní důsledek obzvlášť, pokud jsou závažné a nespravedlivé. Příklady ubližování zahrnují neoprávněné fyzické nebo mentální následky, neoprávněné zničení, nebo zveřejnění informací a neoprávněné poškození majetku, pověsti a prostředí...²⁰

¹⁹ *The Ten Commandments of Computer Ethics* In: Computer Professionals For Social Responsibility. [online]. [cit. 2018-20-9].

²⁰ *Acm Code of Ethics and Professional Conduct* In: Association for Computing and Machinery. [online]. [cit. 2018-20-9].

6 Kyberšikana

Prvním ze tří jevů, kterým se bude tato práce zabývat je kyberšikana. V následujících kapitolách se čtenář seznámí s potřebnými definicemi, projevy, s tím, jaké jsou souvislosti a rozdíly mezi „tradiční“ šikanou a kyberšikanou. Na závěr bude také osvětlen způsob, jakým je kyberšikana zakotvena v zákonech a jako doplnění teorie je v poslední kapitole připojena kazuistika.

6.1 Definice šikany

Mládková uvádí, že slovo šikana má etymologický původ ve francouzském slově „chicane“ [šika:n], což se dá přeložit jako: zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů.²¹

Podle Černé, může být na základě různorodosti terminologie některých autorů obtížné rozlišit mezi šikanou a „agresí“, kterou definuje takto: „Lidská agrese je jakékoli chování zaměřené vůči druhému, které s sebou nese přímý záměr ublížit [...] náhodné ublížení není klasifikováno jako výsledek agrese, protože není záměrné.“ Dále poukazuje na nutnost splnění více různých a specifitějších kritérií, podle kterých lze rozlišit šikanu od agrese, jako například:²²

- Opakovanost, která má oddělit šikanu od jednorázových útoků
- Úmyslnost
- Existence mocenské nerovnováhy mezi agresorem a obětí, kdy se oběť nemůže snadno bránit. V případě tradiční (školní) šikany je agresor obvykle buďto fyzicky silnější, starší, nebo má jinou výhodu v podobě pozice ve skupině apod.

Tyto kritéria považuje za základní a doplňuje je o další důležité atributy:

- Oběť agresorovo chování nijak neprovokuje
- K útokům dochází v prostředí, které není snadné opustit (škola, třída apod.)

²¹ MLÁDKOVÁ, D. *Šikana mezi dětmi a mládeží, její původ a příčiny a dopady a možná řešení*. [online]. [cit. 2018-31-7].

²² ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013.s. 19-20

6.2 Definice kyberšikany

Existuje hned několik definic kyberšikany od různých autorů, proto nyní bude uvedeno několik z nich a poté budou shrnuty nejčastější rysy, které naznačují, že se jedná právě o kyberšikanu.

Hinduja a Patchin definují kyberšikanu jako záměrné a opakované působení újmy za použití počítačů, mobilních telefonů a ostatních elektronických zařízení.²³ Černá a kol. uvádí: „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“²⁴ Szotkowski předkládá hned několik definic, kdy kyberšikanu vymezuje jako trýznění, hrozby, ponižování, ztrapňování nebo jiné útoky mezi mladistvými za pomoci internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů. Popřípadě také jako formu agrese, která je realizována vůči jedinci či skupině s použitím informačních a komunikačních technologií a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či tzv. sekundárních útočníků.²⁵

Chceme-li tedy vymezit hlavní rysy kyberšikany, jsou to tyto:

- Záměrnost
- Opakovanost
- Použití ICT
- Nepoměr sil mezi agresorem a obětí

Podle Černé je důležité pro identifikaci kyberšikany, aby tyto atributy byly naplněny, jinak se může jednat o „pouhé“ online obtěžování, nebo vrstevnického „škádlení“, oběť totiž musí toto jednání vnímat jako nepříjemné a ubližující. I tak se ale nadále se může jednat o úmyslný agresivní čin, ten však jeho příjemce takto nepocítuje a nijak se jím dál nezabývá. Jako příklady uvádí třeba obdržení několika e-mailů s počítačovým virem, nebo nadávky v chatu, které se dále neopakují.²⁶

²³ Hinduja, S. a Patchin, J. W. *Cyberbullying Identification, Prevention, and Response*. In: Cyberbullying Research Center. [online]. 2014 [cit. 2018-31-7]. s. 4-5 s. 2

²⁴ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 20

²⁵ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s.7

²⁶ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 21-22

6.3 Projevy kyberšikany

Základem k vytvoření určité formy kyberšikany je tzv. šikanující obsah. Szotkowski uvádí tyto formy šikanujícího obsahu: text, videozáznam, audiozáznam, grafický záznam (fotografie, obrázek, karikatura, ...), volání, prozvánění, krádež identity aj.²⁷ K projevům kyberšikany pak patří tyto:

- **Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci** je formou, kde je možné tento fenomén ještě rozdělit na tzv. **trolling** a **flaming**.

O **trollingu** hovoří Szotkowski a popisuje ho jako záměrně nepřátelský a urážející způsob komunikace, většinou v diskuzích, chatech, prostřednictvím mailu, nebo sociálních sítí, a to především u těch, které se vyjadřují k aktuálním problémům společnosti, sportu a dalším tématům, které společnost často rozděluje. Tito tzv. trollové si kladou za cíl ostatní uživatele naštvat a vyprovokovat je k podobnému způsobu komunikace. Při pokusu o ignoraci jejich pokusu mohou využít k blokaci diskuse i tzv. tapetování, což je opakované vkládání stejného textu.²⁸

Flaming, oproti trollingu, je dle Černé prudká hádka mezi dvěma nebo více uživateli podobných platform, jako tomu bylo u trollingu. Etymologicky tento pojem pochází z anglického slova „flame“, což znamená plamen. V této „plamenné“ hádce můžeme sledovat nadávky, útočnou rétoriku, urážky, či dokonce výhrůžky. Pokud flaming trvá déle jedná se o tzv. „flame war.“ K tomu, aby bylo možné toto kvalifikovat jako kyberšikanu, je nutné, aby byl přítomen agresorův záměr poškodit svou oběť a aby oběť toto jednání vnímala jako ubližující atd. Flaming je také častým důsledkem právě trollingu.²⁹

- **Publikování ponižujících záznamů nebo fotografií** Szotkowski popisuje jako zveřejňování ponižujících záznamů nebo fotografií na internetu, či jejich rozesílání pomocí služeb GSM.

Útočník se k ponižujícím materiálům zpravidla dostává několika způsoby. Buď je oběť sama poskytne, útočník je oběti zcizí, nebo je sám vytvoří (natočí, zfalšuje atd.)

²⁷ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 9

²⁸ Tamtéž. s.13-14

²⁹ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 26

V případě vytvoření vlastních materiálů je často oběť do této situace vmanévrována. Dojde k buďto fyzické, nebo psychické provokaci, přičemž je někdo nachystaný zachytit reakci pomocí kamery, či mobilního telefonu a následně s ní dále nakládat (další úpravy, publikace, sdílení). Po zveřejnění se oběť může stát cílem posměchu širokého spektra uživatelů od těch, co oběť osobně znají až po zcela neznámé uživatele z úplně jiné části světa.

Jednou z forem onoho vmanévrování oběti do ponižující situace je tzv. happy slapping (česky veselé fackování), při kterém dojde k fyzickému útoku na nic netušící oběť s očekáváním její reakce (překvapení, údiv, strach, zděšení...)³⁰

- **Ponižování a pomlouvání** je definováno jako snaha útočníka o poškození pověsti oběti a narušení jejich vztahů prostřednictvím zveřejňování nepravdivých informací, urážení, či jejím ponižováním³¹ Alternativní definicí může také být, že se jedná o sdělování nepravdivých informací o druhém, jenž má za cíl jisté sociální poškození/vyloučení a je cíleno zejména na přihlízející. Takovéto pomlavy se pak v kyberprostoru kolikrát šíří rychleji, než by tomu bylo v offline světě.³²
- U **krádeže a zneužití cizí identity ke kyberšikaně** lze rozlišit mezi vydáváním se za někoho jiného a přímou krádeží přístupu k nějakému z online účtů.

O **vydávání se za jinou osobu** hovoříme tehdy když se agresor v online prostředí vydává za svou oběť za použití nejrůznějších prostředků od vytvoření falešného profilu, nebo používání velmi podobné přezdívky na diskusním fóru či chatu, za účelem komunikace s přáteli a narušení sociálních vztahu oběti. Ke zvýšení věrohodnosti jsou často použity fotografie oběti a fakta o ní.³³

Naproti tomu o **krádeži identity** hovoříme, když agresor získá přístup do cizího elektronického účtu, který později zneužije ke kyberšikaně jeho majitele. Toto je východiskem pro manipulaci s profily v podobě např. zveřejňování nepravdivých/pomlouvacích informací o majiteli, mazání kontaktů a zpráv, rozesílání nevhodného

³⁰ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013.s.9-11

³¹ Tamtéž. s. 11

³² ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 26

³³ Tamtéž s. 25

obsahu jménem majitele (urážky, chybně vypracované úkoly, dětskou pornografií apod.), či k objednávání zboží z e-shopů, nebo páchání trestné činnosti.³⁴

- **Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť** je odhalením a zveřejněním informací týkajících se oběti těm, pro které nebyly určeny. Nejčastěji jsou osobního či intimního charakteru. Často zahrnují fotografie, sexuální orientaci, videa, anebo celé konverzace, které oběť považovala za důvěrné.³⁵

Tyto informace oběť útočnickovi buďto sama poskytne, alternativně je útočník od oběti vyláká. Hlavní použitou taktikou je zde předstírání skutečného zájmu o oběť (chce se stát kamarádem či partnerem). Při této manipulaci mu nahrávají nedostatky online komunikace jako malá zpětná vazba, absence nonverbálních znaků komunikace a ostatních prvků, které oběti znesnadňují posouzení toho, zdali se jedná o skutečný zájem či nikoliv.³⁶

- **Pro vyloučení z virtuální komunity a ostrakizaci** je typické vyloučení z nějaké skupiny, do které by chtěla či měla patřit. Ostrakizace je pak pro oběť často velmi bolestná navzdory absenci prvků přímé agrese. Je to důsledkem frustrace, která pramení z nenaplnění potřeby náležitosti a bytí součástí skupiny včetně jejího dění. Je to právě internet, na kterém je velmi patrné, kdo je „in“ a „out.“ Vyloučení z těchto skupin může být velmi frustrující, což je i důsledkem toho, že to vidí mnohem větší skupina lidí, než by tomu bylo v prostředí offline.³⁷
- **Obtěžování** je jev, při kterém se útočník snaží oběť vyvést z rovnováhy tím, že jí opakovaně telefonuje, prozváná ji nebo jí píše zprávy přes nejrůznější platformy (sms, email, instant messenger, aj.) Cílem útočníka je především oběť „otravovat“ a znepříjemňovat jí tak život. Toto chování může přerůst až v nebezpečné pronásledování, které je označované termínem stalking, jenž je od roku 2010 v ČR klasifikován jako trestný čin. Podle statistik ve 2 % končí smrtí oběti.³⁸

³⁴ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s.13

³⁵ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013.s. 27

³⁶ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: UP v Olomouci, 2013. s.14

³⁷ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013.s. 25-26

³⁸ Tamtéž. s. 15

Pro obtěžování nebo také „kyberharašení“ je také typickým rysem to, že zprávy jsou obětí vnímané jako nepříjemné a na rozdíl od flamingu jde o jednostrannou konverzaci, kterou se většinou oběť snaží ukončit. Toto harašení může vzniknout i po předchozí zcela nevinné konverzaci.³⁹

³⁹ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013.s. 26

6.4 Propojení šikany a kyberšikany

Kyberšikana v mnoha případech začíná jako tradiční šikana. Někdy se jejich projevy prolínají a doplňují, jelikož je v podstatě formou psychické šikany, která má stejné cíle jako šikana tradiční.⁴⁰

V médiích byla někdy kyberšikana prezentována jako samostatný fenomén, který se šikanou pouze sdílí základní rysy a jako negativní aspekt nových technologií. Většina dostupných studií ovšem tvrdí opak, jelikož kyberšikana je spíše „rozšířením“ šikany tradiční, tudíž se z offline prostředí přesunuje i na internet. Podle dostupných statistik je překryv online a offline šikany až 85 %, přičemž u obětí tradiční šikany je daleko vyšší riziko vzniku kyberšikany. Velký počet agresorů tradiční šikany zároveň iniciuje kyberšikanu.⁴¹

Jedním z rysů kyberšikany také je, že je agresor anonymní, což je pravda pro případy, které vznikly vyloženě v prostředí internetu. U případů kyberšikany, které jsou rozšířením šikany tradiční zná oběť „svého“ agresora až v 73 %, některé výzkumy dokonce udávají hodnoty jako 88 %. V 58 % to pak byl někdo z jejich školy, jiný známý mimo školu v 29 %. Tato čísla nasvědčují faktu, že kyberšikana není fenomén, který by vznikl sám o sobě v důsledku používání ICT, ale ve většině případů se jedná o další prostředí, kam se rozšířila tradiční šikana.⁴²

⁴⁰ ČECH, O. a ZVONÍČKOVÁ, N. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. 2017. s.11

⁴¹ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 20

⁴² Tamtéž. s. 48-49

6.5 Specifika kyberšikany

Ačkoliv je kyberšikana velmi často úzce spjatá se šikanou tradiční, existují určité aspekty, které jsou pro ni specifické. Jsou jimi: anonymita útočníka, nezávislost na místě a čase, absence fyzické konfrontace a role sekundárních útočníků.

- **Anonymita útočníka:** Při kyberšikaně může být útoční naprosto anonymní a oběť se nemusí dozvědět, kdo ji obtěžoval. Navíc v různých sociálních prostředích lidé zastávají různé role, které se ale nemusí nutně slučovat s vystupováním v jiném prostředí. Pokud má agresor v některém sociálním prostředí nastavenou pozitivní sociální roli (např. premiant třídy na ZŠ), tak často při vyšetřování kyberšikany není ani brán v potaz jako viník. Navíc si může připadat nedostižný a nemít strach z potrestání, což může vést k odstranění hranic a stupňování agrese. Toto je také podpořeno faktem, že agresor nemusí vidět důsledky svého jednání a jak oběť jeho útoky nese, jak na ně reaguje a vyrovnává se s nimi. V případě dětí je častý dojem, že vše je v rovině legrace, a že když všechno smažou, vše bude tak, jako by se nic nestalo.⁴³
- **Nezávislost na místě a čase:** Tradiční šikanu lze podle Szotkowského předpokládat, lze předpokládat, kdy a kde dojde k útoku. Naproti tomu s kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv. Obětí útoku se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo mobilní síti, takže v podobném případě se není před kyberútokem kam schovat a můžeme být nalezeni i v „bezpečí domova.“⁴⁴

Toto tvrzení podporuje i Čech se Zvoníčkovou, kteří uvádí, že internetový prostor je všude a všichni můžeme být neustále připojeni. Agresor tedy může na oběť útočit doma, ve škole, v práci, ráno i večer a není prostor kam se schovat. Oproti tradiční šikaně má několikanásobně větší dosah, a i když někdo smaže urážející nebo ponižující obsah z internetu, nikdo neví, kolik lidí ho vidělo, stáhlo, nebo šířilo dál. Dříve se děti snažily šikanu skrývat, tajit a nebýt odhaleny. Dnes je tomu právě naopak, protože je snaha vše, co dělají nahrát, zveřejnit a sdílet s ostatními. Opustit kyberprostor navíc nemusí být řešením, protože děti se mohou stát obětí i v případě, že se využívání internetu budou vyhýbat. Mohou být obětí a nějakou dobu nevědět, dokud se útočný materiál nedostane na jim přístupnou platformu, nebo jim o něm

⁴³ ČECH, O. a ZVONÍČKOVÁ, N. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. 2017. s. 15

⁴⁴ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 22

někdo neřekne, nebo přímo neukáže. Díky této nezávislosti zůstává kyberšikana dlouho neodhalena, protože se odehrává tam, kde dospělí nemají přístup a agresori se svými činy rodičům určitě nechlubí a oběti se naopak před rodiči stydí problémy zmínit.⁴⁵

- **Absence fyzické konfrontace:** U kyberšikany není nutný fyzický kontakt, jelikož veškerá komunikace a agrese probíhá prostřednictvím ICT. Tento faktor, spolu s anonymitou, má za následek také to, že je naprosto nepodstatná jeho výška, věk, tělesná konstituce, zdravotní stav, oblíbenost ani inteligence útočníka. Proto v podstatě na internetu může šikanovat kdokoliv a kohokoliv, a to z nejbanálnějšího důvodu.⁴⁶ I proto jsou mezi kyberagresory i děti, které jsou skupinou odmítány, nemají v ní uspokojivé vztahy a nejsou příliš sociálně úspěšné. V online světě se jim však může dařit získat převahu, a navzdory tomu, že jsou offline skupinou odmítáni, tak si zvyšují vlastní sebehodnocení na úkor někoho jiného.⁴⁷
- **Role sekundárních útočníků:** Počet těchto diváků a šířitelů může být nepoměrně větší oproti tradiční šikaně. Přihlízejícím se může stát v podstatě každý, kdo má přístup k internetu, proto kyberšikana překonává vzdálenosti i hranice. Kromě role diváka existuje i role šířitele, což je člověk, který dále rozesílá informace o kyberšikaně, čímž se více či méně vědomě kyberšikany sám účastní. Obě skupiny však tvoří nezanedbatelnou součást kyberútoků, jelikož mohou znásobit dopad na oběť, čímž vlastně oběť poškozují více než primární útočník.⁴⁸

⁴⁵ ČECH, O. a ZVONÍČKOVÁ, N. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. 2017. s. 18-19

⁴⁶ Tamtéž. s. 23

⁴⁷ ČERNÁ, A. a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. 2013. s. 59

⁴⁸ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 23

6.6 Kyberšikana a ostatní přečiny z hlediska zákona

Hinduja a Patchin tvrdí, že v boji proti kyberšikaně jsou dva zásadní problémy. Prvním z nich je to, že ačkoliv se tento jev vyskytuje už více než deset let, někteří lidé pořád nevidí rozsah ubližování s ní spojený. Někteří se jí dokonce snaží přehlížet nebo ji berou na lehkou váhu, protože existují „daleko závažnější formy agrese, které by se měly řešit.“ Je sice pravdou, že existují závažnější formy agrese, to nicméně neznamená, že kyberšikana není závažným problémem. Druhým problémem je pak výzva, která spočívá v tom, kdo na sebe vezme zodpovědnost a podnikne kroky v reakci na nevhodné používání technologií. Rodiče často tvrdí, že nemají technické dovednosti, které by jim umožnily stíhat s online chováním jejich dětí a že školy by měly podobné záležitosti detailně rozebírat, co by součástí vyučování a dalších programů. Školy sice mají kurikulum, výcvik, orgány a nařízení, která se této problematice týkají, nicméně neví přesně kdy a jak zakročit, protože se přestupky odehrávají mimo školu, ale pořád se týkají jejich studentů. V neposlední řadě i právní systém je váhavý ohledně zakročení, pokud nemá jasný důkaz zločinu nebo značné riziko a ohrožení něčí fyzické bezpečnosti. V důsledku toho případy kyberšikany buďto proklouznou, nakládá se s nimi příliš formálně, či neformálně, anebo je s nimi naloženo jinak špatným způsobem.⁴⁹

Fialová uvádí, že postačuje, aby osoba, která má podezření na spáchání trestního činu, oznámila toto jednání policii nebo státnímu zastupitelství. Tito pak mají trestním řádem upravené prostředky k tomu, aby zjistili, zda byl trestný čin spáchán, a pokud ano, tak kým.

Podle serveru e-bezpečí je pojem kyberšikana pro trestní zákon ČR neznámý pojem, ale pachatel se tímto jednáním může dopouštět jiných trestných činů, za které může být potrestán odnětím svobody až na 4 roky. Patří sem např. nebezpečné pronásledování (§354), vydírání (§175), nebezpečné vyhrožování (§353), podvod (§209). Ve všech případech je na soudu rozhodnutí o výši trestu, nebo posouzení jako přestupek proti občanskému soužití s peněžitou pokutou do výše 5 tisíc korun.⁵⁰

Fialová pak tyto a některé další přečiny, které více či méně s kyberšikanou souvisí, blíže popisuje:

⁴⁹ Hinduja, S. a Patchin, J. W. *Cyberbullying Identification, Prevention, and Response*. In: Cyberbullying Research Center. [online]. 2014 [cit. 2018-31-7]. s. 4-5

⁵⁰ VLACHOVÁ, M. *Trestná činnost spojená s internetovou kriminalitou* [online]. 2009 [cit. 2018-31-7].

- **Nebezpečné pronásledování** lze definovat podle §354 trestního zákoníku: *„Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým, vyhledává osobní blízkost nebo sleduje danou osobu vytrvale prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, omezuje osobu v jeho obvyklém způsobu života, nebo zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětí svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“*

Je nutné, aby pronásledování bylo dlouhodobé. Za dlouhodobé jej lze označit již po několika kontaktech nebo pokusech o něj. Za vytrvalý kontakt prostředky elektronické komunikace se považuje i spamování e-mailu nebo záměrná distribuce virů. Pronásledování také musí u pronásledovaného vzbuzovat důvodnou obavu o život nebo zdraví, aby mohlo být shledáno trestným činem.

- **Nebezpečné vyhrožování** je definováno podle § 175 trestního zákoníku: *„Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“*

O trestný čin se jedná, pokud pachatel u poškozeného vyvolá důvodnou obavu z usmrcení, těžkého ublížení na zdraví nebo jiné těžké újmy. Zda je určité jednání pachatele způsobilé vyvolat důvodnou obavu, je nutno posoudit podle okolností konkrétního případu.

- **Poškození cizích práv** se podle § 181 trestního zákoníku dopouští ten: *„Kdo jinému způsobí vážnou újmu na právech tím, že uvede někoho v omyl, nebo využije něčeho omylu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“*

Tento přečin se vztahuje i na případy tzv. *porno pomsty – porn revenge*, při které dochází k dehonestaci a obtěžování poškozeného v důsledku zveřejnění eroticky laděného materiálu v podobě erotického inzerátu s kontaktními údaji.

- **Porušení tajemství dopravovaných zpráv**, nebo-li také porušení listovního tajemství, které je garantováno Listinou základních práv a svobod je podle §182

trestního zákoníku popsáno takto: „*Kdo úmyslně poruší tajemství datové, textové, hlasové, zvukové či obrazové zprávy posílané prostřednictvím sítě elektronických komunikací a přiřaditelné k identifikovanému účastníku nebo uživateli, který zprávu přijímá, nebo neveřejného přenosu počítačových dat do počítačového systému, z něj nebo v jeho rámci, včetně elektromagnetického vyzařování z počítačového systému, přenášejícího taková počítačová data, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*“

Tohoto trestného činu se pachatel dopouští, pokud se seznámí s obsahem zprávy ještě před tím, než bude doručena adresátovi. V případě elektronické komunikace dochází ke spáchání trestného činu, že se pachatel seznámí s obsahem v době přenosu.

- **Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí** také souvisí s porušením listovního tajemství. Podle § 183 trestního zákoníku: „*Kdo neoprávněně poruší tajemství listiny nebo jiné písemnosti, fotografie, filmu nebo jiného záznamu, počítačových dat anebo jiného dokumentu uchovávaného v soukromí jiného tím, že je zveřejní, zpřístupní třetí osobě nebo je jiným způsobem použije, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán, spáchá-li výše uvedený čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový nebo jiný prospěch, způsobit jinému škodu nebo jinou vážnou újmu, anebo ohrozit jeho společenskou vážnost.*“

Pachatel musí zprávy uchovávané v soukromí zveřejnit, zpřístupnit třetí osobě, nebo je jiným způsobem použít. Zveřejněním se rozumí vložení obsahu zprávy, fotografie nebo videa na sociální síť, přičemž umožní přístup všem uživatelům sociální sítě. To samé platí i o umístění na veřejný kanál např. typu YouTube, kde jsou všem uživatelům přístupné všechny videonahrávky či fotografie.

Vyšší závažnosti trestný čin nabývá, pokud pachatel jinému způsobí vážnou újmu nebo ohrozí jeho společenskou vážnost dehonestací v širším okruhu lidí.

- **Pomluva** podle § 184 trestního zákoníku: „*Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobitelný značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Odnětím svobody až na dvě léta nebo*

zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li tento čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.“

Důležitým hlediskem je zde to, že pachatel si je vědom toho, že informace již o osobě šíří, není pravdivá. Tento údaj musí být zároveň způsobilý ohrozit vážnost u spoluobčanů – např. v zaměstnání, rodině, či jiném okruhu osob, jakým je třeba školní, nebo jiný kolektiv.

Trestný čin musí vážnost ohrozit ve značné míře, vážnost postižené osoby však nemusí být narušena, aby se jednalo o trestný čin. Urážky na cti se pak nedopouští jen původce pomluvy, nýbrž i každý, kdo se podílí na jejím šíření.⁵¹

- **Vydírání** se podle 1. odstavce § 175 trestního zákoníku dopouští ten: *„Kdo jiného násilím pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři éta nebo peněžitým trestem.“*

Jenou z komplikací je však podle Fialové skutečnost, že pro internet neexistují fyzické hranice států. Z tohoto faktu vyplývá, že je problematické určit, v čí jurisdikci se trestný čin odehrál. Podle českého trestního zákoníku se jedná o trestný čin, pokud je spáchaný na území České republiky. Jednání se ale pachatel může dopustit na území ČR s tím, že se projeví v zahraničí, anebo naopak, tedy že v zahraničí spáchá trestný čin, který se projeví v ČR. Kvůli tomuto musí orgány činné v trestném řízení posoudit, zda-li mohou vůbec v konkrétním případě uplatnit své pravomoci.⁵²

Podobný názor zastává Dobiáš, který uvádí, že kvůli mezinárodnímu přesahu počítačové kriminality brání efektivnímu vyšetřování několikero významných překážek. Jsou jimi například hranice jurisdikcí, nedostatečné schopnosti sdílet zpravodajské informace, technické potíže při stopování původu pachatelů kybernetických trestných činů, nesourodost vyšetřovacích a forenzních kapacit, nedostatek vyškoleného personálu a nekonzistentní spolupráce s ostatními zúčastněnými stranami odpovědnými za kybernetickou bezpečnost.

⁵¹ FIALOVÁ, E. *Stop kybernásilí: Právní prostředky ochrany před kyberšikanou v České republice*. [online] Praha 2015. s. 5-9

⁵² FIALOVÁ, E. *Stop kybernásilí: Právní prostředky ochrany před kyberšikanou v České republice*. [online] Praha 2015. s. 4-5

Doposud neexistuje komplexně propracovaný rámec k řešení tématu počítačové kriminality. Proto také Evropský hospodářský a sociální výbor navrhuje kodifikaci ucelenější právní úpravy, ale také vytvoření ústředního orgánu, který by vydával normy pro zabezpečení sítí, stránek, koncových zařízení, dat apod. Ústředním orgánem pro řešení těchto záležitostí by se pak mělo stát Evropské centrum pro boj proti kyberkriminalitě. Toto centrum by mělo být součástí Europolu, který je mezi členskými státy a dalšími zúčastněnými stranami uznávaný a k řešení počítačové kriminality má mandát.⁵³

V případech, kdy se nejedná o přečiny tak závažné, aby je mohly řešit orgány správního řízení, má podle Fialové uživatel možnost požádat o pomoc přímo poskytovatele služby nebo platformy, na které se nevhodné chování odehrálo. Sociální sítě (jako například Facebook), umožňují konkrétní stránku, příspěvek, nebo komentář nahlásit. Každý uživatel totiž před registrací musí souhlasit s dodržováním pravidel používání sociální sítě a zavázat se k němu.

V rámci této smlouvy se uživatel zavazuje, že nebude zveřejňovat obsah ani podnikat žádné kroky zasahující do práv jiných osob, či jakkoliv jinak porušovat zákon. Nesmí také přidávat obsah, který zjevně účelově útočí na soukromé osoby s cílem degradovat jejich důstojnost nebo je zostudit. Patří zde také přímé výhrůžky nenávislné slovní projevy (takzvaný *hatespeech*), fotky a videa fyzické šikany, sdílení osobních údajů za účelem vydírání, či obtěžování ostatních uživatelů prostřednictvím nevíтанých žádostí o přátelství a zpráv. V případě, že společnost Facebook shledá, že k podobnému prohřešku došlo, má oprávnění odebrat jakýkoliv obsah nebo informace, které uživatel zveřejnil.

Pokud se někdo vůči uživateli takto zachová a služba nemá možnost nahlášení konkrétního příspěvku, měl by být způsob nahlášení uveden v pravidlech nebo podmínkách používání. Poskytovatel odpovídá za uložené informace pouze tehdy, pokud se o nevhodném obsahu mohl dozvědět, nebo na něj byl upozorněn a neodstranil jej. Pokud je tedy nevhodný obsah nahlášen a poskytovatel neučiní žádné kroky v rámci smluvních podmínek používání, zodpovědnost za obsah příspěvku nese on.⁵⁴

⁵³ Dobiáš, M. *Počítačová kriminalita*. Brno 2014. s. 61-62

⁵⁴ FIALOVÁ, E. *Stop kybernásilí: Právní prostředky ochrany před kyberšikanou v České republice*. [online] Praha 2015. s. 3-4

6.7 Kazuistika oběti kyberšikany

Jak již bylo předesláno v kapitole 6, tato kazuistika slouží jako doplnění teorie o případ z praxe.

Na serveru e-bezpečí je k nalezení kazuistik hned několik. Jednou z těch, které se týkají kyberšikany je případ Američana Ryana Patricka Halligana z roku 2003. Rayan spáchal sebevraždu ve věku 13 let po tom, co se stal obětí šikany jak klasické, tak kyberšikany.

Ryana začali spolužáci šikanovat v pátém ročníku, protože měl jisté vývojové obtíže s řečí a motorikou, které měly vliv i na jeho prospěch. Rodiče s ním kvůli šikaně dokonce absolvovali během pátého ročníku i terapeutická sezení. Šikana se však v průběhu šestého a sedmého ročníku stupňovala, Ryan nechtěl chodit do školy a naléhal na rodiče, aby se buďto přestěhovali, nebo se mohl učit doma. Rozhodl se, že se naučí bojovat po vzoru chlapce z filmu *Karate Kid*, aby obstál v přímé konfrontaci, což se mu také povedlo. Na krátkou dobu se vše zdálo být v pořádku, s chlapcem se dokonce chvíli přátelil, dokud Rayana neoznačil za gaye.

Ten na to reagoval tím, že se přes léto navázal komunikaci s jednou populární dívkou ze školy. Vznikl mezi nimi online vztah a později se ji rozhodl oslovit osobně. Dívka mu však před přáteli sdělila, že je ubožák, nechce s ním mít nic společného a že komunikace s ním a předstíraný zájem byly jen zábava, která navíc byla domluvená s kamarády. Všechny věci, se kterými se jí Rayan svěřil samozřejmě přeposílala s cílem Ryana zesměšnit.

Ryan následný tlak ze strany spolužáků neunesl a oběsil se doma v koupelně, aniž by nechal dopis na rozloučenou. Našla ho jeho sestra, která ten den vstávala jako první.⁵⁵

Na tomto příkladu lze vidět, že v extrémních případech může kyberšikana (ve spojení s klasickou šikanou) mít pro oběť fatální následky a určitě by neměla být podceňována. Fakt, že šikana je „uchovaná“ v elektronické podobě a může tak mít dosah i mimo úzkou skupinu ve které se šikana odehrává jen závažnost umocňuje. Citlivé informace o oběti navíc mohou být opakovaně zneužity, navíc ve „vhodném“ momentu tak, aby oběť utrpěla co největší újmu.

⁵⁵ *Ryan Patrick Halligan (USA, 2003)* In: E-bezpečí: Národní projekt prevence rizikového chování v online prostředí. [online] 2019. [cit. 28-2-2019]

7 Sexting

Dalším jevem, který bude v práci rozebrán je sexting. Tato praktika sama o sobě není nijak složitým jevem, nicméně právě ona bývá často východiskem pro další internetovou kriminalitu.

7.1 Etymologie a definice sextingu

Sexting, neboli sextování, je složeninou slov sex a textování, potažmo texting. První případy byly zdokumentovány v roce 2005.⁵⁶ Zároveň byl v tomto roce také poprvé použit veřejně v tisku, a to konkrétně v magazínu *Sunday Telegraph Magazine* novinářkou Yvonne Roberts. V srpnu 2012 se pak již oficiálně pojem objevil i ve studijním slovníku *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*.⁵⁷

Kopecský pak sexting definuje jako elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videa se sexuálním obsahem.⁵⁸ Ostatní definice jsou si velmi podobné, zajímavá je pak definice z *Youdictionary.com*, která uvádí, že sexting je digitálním přenosem otevřeně sexuálních zpráv, nebo obrázků, především pak fotografií nebo videí samotného člověka, který je posílá – většinou mobilním telefonem.⁵⁹

7.2 Rizika spojená se sextingem

Největším nebezpečím sextingu je ztráta kontroly nad šířením intimního materiálu, který se může stát virálním a velmi se rychle šířit po síti, čímž se stává v podstatě nerasmazatelným. Pokud však nedojde k okamžitému rozesílání, sdílení a dalšímu šíření, může dotyčná osoba tyto materiály využít k vydírání, či k zdiskreditování oběti třeba v dobu, kdy je to pro ni nejméně vhodné. Takto zdiskreditovaná osoba pak může ztratit prestiž, nesnadno hledat zaměstnání, nebo o něj dokonce i přijít. Zapojením se do šíření podobného materiálu se pak můžeme dopouštět i trestných činů, jako například uchovávání, nebo šíření dětské

⁵⁶ KOPECKÝ, K. *Co je sexting*. In: E-Bezpečí. [online]. 2011 [cit. 2012-07-2].

⁵⁷ *Sexting* In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014, 12. 12. 2014 [cit. 2018-31-7].

⁵⁸ KOPECKÝ, K. *Co je sexting*. In: E-Bezpečí. [online]. 2011 [cit. 2012-07-2].

⁵⁹ *Sexting* In: YourDictionary [online]. LoveToKnow, Corp. 1996-2018 [cit. 2018-31-7].

pornografie, či ohrožování mravního vývoje jedince.⁶⁰ Szotkowski a kol pak v souvislosti se sextingem upozorňují na šířící se fenomén, který spočívá v tom, že děti a dospívající za malé finanční obnosy, či dobití kreditu do mobilního telefonu, nebo jiné dárky samy poskytnou své intimní materiály. V některých případech děti a dospívající tyto osoby, které jsou jim schopné tyto prostředky poslat, sami vyhledávají a kontaktují je s nabídkou. V některých případech může podobný kontakt přejít až do tzv. kybergroomingu (viz. kapitola 4).⁶¹

Krom šíření a jiného nakládání s dětskou pornografií je také trestné i její pouhé přechovávání. Paradoxem také je, že podle zákona České republiky, je člověk považován za dítě, dokud nedovrší osmnáctý rok života, ale od patnácti let už může mít pohlavní styk.⁶² Logicky tak z toho vyplývá, že i samotné dítě, které má v mobilním telefonu podobný materiál se dopouští trestného činu přechovávání dětské pornografie.

⁶⁰ KOPECKÝ, K., KOŽÍŠEK, M. *Fenomén sexting v teorii a praxi (díl 2.)*. In: E-Bezpečí [online] 5.3.2015. [cit.2018-31-7].

⁶¹ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 55

⁶²BURDOVÁ, M. *Bacha na sexting!* In: Jdi do klubu. [online]. [cit. 2018-20-9]

7.3 Kazuistika oběti kyberšikany vzniklé v důsledku sextingu

Příběh Jessicy Renee Logan (USA, 2008) začal poměrně nevině, když se spolu se svými kamarádkami vyfotily nahé a Jessica svou fotografií poslala svému příteli, který ji dále poslal čtyřem dívkám, což odstartovalo lavinu událostí.

Po zveřejnění fotek se Jessie stala terčem posměchu nejen ve škole, ale i mimo ni. Hledala pomoc u školního poradce, právního poradce a důstojníka městské policie. Nicméně vzhledem k tomu, že Jessice bylo už 18 let, nenašel se zákon, který by jí mohl zaručit ochranu.

Místní důstojník Jessice poradil, aby poskytla rozhovor médiím. V Anonymním rozhovoru, kde jí nebylo vidět do tváře a kde měla pozměněný hlas hovořila o rozsáhlém obtěžování a ponižování, kterému čelí díky tomu, že její fotografie koluje po škole. Dodala, že by tímto chtěla všechny varovat, aby si nikdo jiný nemusel projít něčím podobným. Navzdory utajení její identity brzy celá škola věděla, že rozhovor poskytla právě ona.

Obtěžování se začalo stupňovat, přičemž spolužáci Jessice nadávali, že je „coura“, „děvka“, a „kurva.“ Dostávala také podobné telefonáty a textové zprávy sms a zprávy na své stránky na sociálních sítích MySpace a Facebook nejen od spolužáků, ale i od studentů, které vůbec neznala.

Jeden z jejich kamarádů vypověděl, že dokonce viděl, že byla během léta vyhozena ze tří nebo čtyř večírků kvůli její „pověsti“, protože o fotce všude věděli. Někteří vrstevníci po Jessice dokonce házeli věcmi. Toto trýznění trvalo až do konce školního roku.

V důsledku ubližování od ostatních měla zhoršený prospěch i docházku, protože utíkala ze školy a vyučování trávila na parkovišti ve svém autě. Kvůli absenci málem nebyla připuštěna k maturitní zkoušce, kam mohla jen díky svým dobrým předchozím studijním výsledkům. Nakonec úspěšně odmaturovala a začala si plánovat novou budoucnost. Na univerzitě v Cincinnati chtěla studovat grafický design.

Vše už nasvědčovalo tomu, že situace už je v pořádku, nicméně kamarád Jessicy se oběsil a ona se, navzdory přání svých rodičů, vydala na jeho pohřeb. Její kamarádka vypověděla, že pořád plakala a říkala věci jako: „Jak to mohl udělat své rodině? Jak Mohl své rodině a svým přátelům způsobit tolik bolesti?“ Po návratu domů však Jessica spáchala sebevraždu tím, že se oběsila v šatníku. Nenechala žádný dopis. Její matka

vypověděla, že se muselo něco stát, protože v pokoji to vypadalo, jako kdyby se chystala jít ven, protože na zemi ležela zapnutá žehlička na vlasy a telefon. Jessica spáchala sebevraždu asi měsíc po tom, co odmaturovala ze školy, kde musela trpět veškeré šikanování⁶³

⁶³ *Jessica Renee Logan (USA, 2008)* In: E-bezpečí: Národní projekt prevence rizikového chování v online prostředí. [online] 2019. [cit. 28-2-2019]

8 Kybergrooming

Posledním z trojice jevů, o kterých pojednává tato práce je kybergrooming. Jedná se o relativně nový pojem, který není ani zdaleka tak protřelý jako je tomu například u „tradiční“ šikany. Cílem této kapitoly bude kybergrooming definovat a detailně popsat z hlediska průběhu, projevů, taktik používaných takzvanými „groomery“ a podobně.

8.1 Definice kybergroomingu

K takzvanému groomingu docházelo již před rozvojem internetových technologií, avšak s tím rozdílem, že dříve celý proces vyžadoval fyzickou blízkost. Proto se predátoři často pohybovali na dětských hřištích, sportovních akcích, nebo jiných lokalitách s vysokou koncentrací dětí. Jiní často pracovali v pozicích, kdy měli k dětem přístup z pozice důvěry a autority. Z těchto pozic si mohli selektivně sprátně zranitelnější jedince. Tento proces však představoval osobní risk, protože ostatní by mohli nabýt podezření, že je jedinci věnováno až příliš pozornosti.⁶⁴

Kybergrooming lze definovat jako „sprátnění si“ dítěte za účelem „zprostředkování online sexuálního kontaktu nebo osobního setkání s cílem dítěte sexuálně zneužít.“⁶⁵ Jiní autoři kybergrooming, nebo také grooming, či child grooming označují za jeden z nejnebezpečnějších fenoménů současnosti a definují jej jako chování tzv. internetových predátorů, nebo groomerů, které spočívá ve vytipování oběti, navázání online kontaktu, vyvolání falešné důvěry za účelem vylákání k osobnímu setkání. Ve své podstatě se jedná o psychickou manipulaci, která je realizovaná přes internet, mobilní telefon a další související technologie.⁶⁶ Někdy si groomeré získají i důvěru kamarádů, nebo dokonce i rodinných příslušníků jejich obětí.⁶⁷

⁶⁴ *Cyber grooming* In: ChildSafeNet. [online]. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: <https://www.childsafenet.org/new-page-15/>

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 50

⁶⁷ *What is grooming? Signs to look for with sexual predators*. In: Bark.us [online]. 2017 [cit. 2018-20-9].

8.2 Typické rysy komunikace ze strany kybergroomerů

Podle deníku The Guardian, groomeréři používají komplexní strategie k „polapení“ svých obětí a dokáží je vylákat na osobní schůzku během necelé půl hodiny. Podle názoru Cristiny Izura, je velice důležité opravdu analyzovat to, co se děje při online komunikaci s groomery, pokud se má zvýšit efektivita prevence.⁶⁸ U kybergroomerů jsou velmi časté tyto jevy:

- Fishing – nebo také phishing je původně technika využívaná k získání osobních informací a citlivých informací jako jsou třeba přihlašovací údaje k účtům, čísla kreditních karet apod. Většinou je realizována za pomoci vytváření internetových stránek, které věrně kopírují známé adresy.⁶⁹

V kontextu kybergroomingu se jedná o snahu zjistit co nejvíce osobních údajů jako třeba věk, jméno, fotografie, ale také jméno školy, oblíbené celebrity, zájmy, záliby atd. Tyto jsou pak použity k takzvanému profilování oběti, při kterém pachatel vytvoří profil oběti. Na základě tohoto si také může totožnost oběti ověřit.⁷⁰

- Mirroring je z psychologického hlediska definován jako podvědomé napodobování chování jiného člověka. Napodobování může pomoci zlepšit vztah mezi dvěma osobami.⁷¹ Pokud mluvíme o mirroringu, který používají kybergroomeréři, jedná se na rozdíl od běžného mirroringu o úmyslné napodobování oběti za účelem prolomení jejich zábran. Kybergroomeréři se snaží napodobovat oběť v nejrůznějších oblastech, jako je třeba nálada, společné koníčky, názory atd. Někteří se dokonce snaží poslouchat stejnou hudbu, hrát stejné hry a někdy i dokonce napodobovat mluvu oběti.⁷²
- Luring z anglického slova „lure“, což znamená návnada, je vábení, či uplácení oběti prostřednictvím různých úplatků a dáreků, jako například peníze, kredit do mobilního telefonu, moderní technologie (telefony, přehrávače apod.), počítačové hry, značkové oblečení aj. Někdy mohou pomoci ověřit údaj, který útočník už od oběti získal, zvýšit

⁶⁸ DAVIS, N. *Online grooming of children often “alarmingly fast”, researchers find.* In: The Guardian [online] 2016 [cit. 2018-25-9]

⁶⁹ *Phishing* In: technopedia.com. [online]. [cit. 2018-25-9]

⁷⁰ KOPECKÝ, K. *Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru.* Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7. s. 6

⁷¹ KLOPPERS, M. *The Psychology of mirroring.* In: Thoughts on life and love. [online]. [cit. 2018-25-9]

⁷² SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV.* 2013. s. 58-59

jeho důvěryhodnost a pomoci mu také k získání nejcitlivějšího údaje, jímž je fotografie obličeje dítěte.⁷³

- Vyhrůžování a vydírání – může nastat v momentu, kdy se útočníkovi podaří od oběti vylákat sexuálně laděný materiál. Ten pak může použít k vytvoření nátlaku na splnění svých podmínek pod pohrůžkou zveřejnění apod.⁷⁴
- Webcam trolling – troll obecně, je v internetovém prostředí někdo, kdo komunikuje zlomyslně, nebo rozkladně s úmyslem rozvrátit komunikaci na internetových stránkách nebo sociálních sítích ostatních uživatelů.

Webcam troll je osoba, která se zapojuje do tzv. trollování na online fórech a sítích jako je třeba Chatroulette. Mohou ze své strany ukazovat předem přichystané videosmyčky namísto live přenosu reálného obrazu. Na děti pak útočí tím způsobem, že navážou kontakt, často pak pod falešnými záminkami, aby později vyžádali erotický video chat. Prostřednictvím chatu je dítě přesvědčeno, aby se odhalilo před webkamerou, nebo dokonce provádělo erotické praktiky. Člověk na druhé straně pak toto zaznamená a později je dál šíří, nebo je dále vydírá.⁷⁵

- Identity – Podle Bersona je komunikaci na internetu vlastní právě to, že lidé zde experimentují s identitami. Napřed si zvolí přezdívku, neboli nick, jíž začnou utvářet svůj online obraz, který dále tvarují skrze sociální interakce na internetu. Někteří se zapojí do velké rekonstrukce své identity v rámci hravé zkušenosti s fantasy prostředím, kde snadno přecházejí z upřímnosti do neupřímnosti.⁷⁶ Kybergroomeri používají falešnou identitu především kvůli tomu, aby oběť nevěděla, s kým komunikuje a především to, že dotyčný je starší. Kybergroomeri používají buďto statickou identitu, prostřednictvím které oslovuje vybrané oběti, nebo používá identitu statickou, kterou upravuje podle potřeby (viz. mirroring) a zároveň může vystupovat

⁷³ KOPECKÝ, K. *Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru*. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7. s. 6

⁷⁴ AÇAR, K.V. *Sexual Distortion of Children in Cyberspace*. In: *International Journal of Cyber Criminology* [online] 2016 [cit. 2018-25-9].

⁷⁵ WEEKS, J. *Webcam trolling and children*. In: *Dr Jen's Recovery Readings*. [online]. 2015 [cit. 2018-20-9].

⁷⁶ BERSON, I. H. *Grooming in Cyber victims: The psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth*. In: *University of South Florida, USA* [online]. 2002 [cit. 2018-31-7]. s. 14

pod několika identitami najednou. U útočníků s dynamickou identitou je taky obvyklé, že simultánně komunikují s více oběťmi.⁷⁷

- Překonávání věkového rozdílu – kvůli zkrácení doby potřebné k vybudování dostatečné důvěry, mohou útočníci použít různé taktiky, aby u dítěte dokázali překonat obavu z komunikace se starší osobou. Příklad tohoto uvádí Berson. V jednom případě se obviněný vydával za osobu stejného věku, v jakém byla oběť. S využitím mirroringu sdělil oběti, že jeho rodiče se také rozvádějí a že má problém se přizpůsobit svému novému životu. Později sdělí, že jeho otec mu zakázal internet a že v komunikaci by mohl pokračovat jeho starší bratr. Oběť nejen že útočníkovi uvěřila, ale zároveň přijala fakt, že bude komunikovat s někým starším a dospělým.⁷⁸
- Izolace – Kopecký tvrdí, že díky anonymitě internetového prostředí je člověk a zejména dítě ochotnější svěřovat se s tajemstvími, protože nemusí, na rozdíl od reálného života, čelit bezprostředním následkům. Zpočátku je to pro dítě výhodné, jelikož má někoho, komu se může svěřit, nicméně kybergroomeri se později pomocí manipulace, zastrašování a vydírání pokusí dítě izolovat od ostatních. Typické by mohly být konstrukce typu: „Mamince to neříkej, nenáviděla by tě.“ Nebo: „Nikomu to neříkej, ostatní by to nepochopili.“ Později však může dojít k eskalaci toho, jak jsou tyto konstrukce formulovány: „Jestli se mi neozveš, řeknu tvému otci, cos mi o sobě navykládala.“ Dítě má pak většinou strach z důsledků a v komunikaci nedobrovolně pokračuje.⁷⁹

⁷⁷ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013 s. 56-57

⁷⁸ BERSON, I. H. *Grooming in Cyber victims: The psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth*. In: University of South Florida, USA [online]. 2002 [cit. 2018-31-7]. s. 12

⁷⁹ KOPECKÝ, K. *Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru*. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7. s. 7

8.3 Obvyklé fáze kybergroomingu

Ve způsobu, jakým se snaží kybergroomerů snaží dosáhnout svého cíle lze sledovat jakýsi více či méně prostý vzorec, či postup, který vypadá přibližně následovně:

- **Fáze formování přátelství a získávání důvěry:** v této fázi se útočník snaží oběti představit a navázat kontakt. Oběti si většinou vytipovává podle určitých klíčů (viz. kapitolu 4). O oběti postupně získává informace s jejichž pomocí postupně přechází do další fáze.
- **Fáze formování přátelství:** zde se už útočník snaží vytvořit s obětí vztah tím, že mluví o jeho rodinném a školním životě. Snaží se zde dítěti vynahrazovat nedostatky jeho vlastního sociálního prostředí (pozornost, materiální potřeby).
- **Fáze vyhodnocování úrovně rizika:** typická je snaha o zjištění informací, které napoví víc o tom, jakou hrozbu představují rodiče a ostatní blízcí. Útočníka zajímá, jak moc velký je dohled nad dítětem jak online, tak offline, jak moc je dítě od rodiny „vzdálené“ a také jestli jejich jednání bude prozrazeno ostatním členů rodiny a jestli jim dítě opravdu důvěřuje.
- **Fáze exkluzivity, izolování dítěte:** pro tuto fázi je obvyklá snaha o získání naprosté důvěry oběti a prosazení myšlenky, že spolu sdílejí zvláštní vztah. Často jsou také zaváděny představy lásky a péče.
- **Fáze desenzibilizace:** zde je typické postupné vystavování oběti sexuální tématice a využívání jejich zvědavosti v dané oblasti. Cílem je, je učinit méně citlivými k jazyku spojenému s touto tematikou a příprava na vlastní fyzickou interakci. Útočníci využívají prostředky jako otázky týkající se sexuality dítěte (o panictví/panenství, masturbaci, ...), nebo třeba jejich přímé vystavení pornografickému materiálu, někdy i dětské pornografii, aby je přiměli myslet si, že se jedná o „normální“ a „přirozené“ záležitosti.
- **Závěrečná fáze:** jedná se o fázi, ve které se útočník pokusí o osobní schůzku. Diskutuje místo a aktivity, které bude setkání ve dvou zahrnovat. Pokud útočník začne oběť zneužívat, tak není neobvyklé, že je schopen zajít velmi daleko, aby si kontrolu nad obětí udržel. Často je schopný dítě obviňovat a dokonce mu vyhrožovat, a to vše za účelem udržení kontinuity v kontrole, setkávání a utajení celé situace ⁸⁰

⁸⁰ *What is grooming? Signs to look for with sexual predators.* [online]. 2017 [cit. 2018-20-9].

8.4 Kybergroomeři

Podle Szotkowského a kol. není jednoduché groomera charakterizovat, jelikož skupina těchto lidí je heterogenní bez ohledu na věk, intelekt, vzdělání nebo sociální roli, kterou zastávají. V některých případech oběť útočníka zná i osobně. Častěji se groomery stávají jedinci s čistým trestním rejstříkem, někdy však také ti, kteří již byli za útoky proti dětem a mladistvým trestáni.⁸¹ Napříč tomu, lze nalézt určitou základní typizaci útočníků:

Prvním je útočník, který k oběti chová jakýsi „deformovaný romantický vztah“ (distorted attachment) ke své oběti. Většinou, navzdory tomu, co se o groomerech obvykle traduje, tento konkrétní typ oběti odhaluje svou identitu a tráví spoustu času tím, že se s obětí spřáteluje, než se s ní setká osobně.

Druhým je pak tzv. „přízpůsobivý pachatel“ (adaptable offender), který používá mnoho online identit a přizpůsobuje svůj styl tomu, aby plnil jeho cíle. Ne vždy je jeho cílem se s obětí setkat, nicméně svoje oběti shledává sexuálně zralými.

Třetím je pak „vysoce sexuální pachatel“ (hyper-sexual offender), jenž se zaměřuje na sdílení a získání vysokého počtu obscénního materiálu zachycujícího děti. Tento pachatel je často součástí online sítě sexuálních delikventů, ale často nemá žádný, nebo velmi nízký zájem o osobní setkání s obětí. Tento typ groomera dost pravděpodobně používá rozličné identity a vyloženě sexuální jména profilu, nebo profilové fotky za účelem rychlého kontaktu s mladým člověkem.⁸²

Jedna z dalších podskupin útočníků jsou takzvaní hebofilové či efebofilové, kteří zaměřují svou pozornost na dospívající dívky a chlapce s plně vyvinutými sekundárními pohlavními znaky. Jsou přitahováni jak dospělými, tak dětmi.⁸³

⁸¹ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 52-53

⁸² *Cyber grooming* In: ChildSafeNet. [online]. [cit. 2018-20-9]

⁸³ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 54

8.5 Oběti kybergroomingu

Berson tvrdí, že ještě chybí na důkazech založené kyberviktimologické profily mladistvých. Dojmy z pozorování však vedou k tomu, že za nejohroženější skupinu dětí jsou považovány ty, které jsou většinou osamělé a vzdálené od svých rodin. Toto vytváří příležitost pro predátory k tomu, aby umocnili pomyslnou vzdálenost mezi dítětem a rodiči skrze tajné spojení. Další více ohroženou skupinou jsou pak děti, jenž se potýkají s nějakými problémy v rodině, škole, nebo jejich vrstevnické skupině.⁸⁴ Szotkowski a kol. zase uvádí, že obětí jsou nejčastěji děti a mládež v rozmezí jedenáct až sedmnáct let bez ohledu na pohlaví. Faktory, které zvyšují riziko toho, že se dítě nebo mladistvý stanou terčem kybergroomera jsou pak tyto:

- Snížená sebeúcta, či nedostatek sebedůvěry (což usnadňuje citovou a fyzickou izolaci).
- Emocionální problémy, či stav nouze, kdy děti hledají náhradu za rodiče a potřebují pomoci.
- Naivita a přehnaná důvěřivost, kdy se ochotněji zapojují do online konverzace s cizím člověkem a obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci.
- Adolescenti a teenageři, kteří jsou zvědaví v otázce lidské sexuality a jsou ochotní o ní hovořit.⁸⁵

⁸⁴ BERSON, I. H. *Grooming in Cybervictims: The psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth*. In: University of South Florida, USA [online]. 2002 [cit. 2018-31-7]. s. 11

⁸⁵ SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K., KREJČÍ. V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 2013. s. 54

8.6 Kazuistika kybergroomera

Bývalý, čtyřiašedesátiletý pošťák Douglas Lindsell byl roku 2003 odsouzen na 5 let odnětí svobody za sexuální obtěžování několika dívek a za pokus o znásilnění.

K seznamování využíval internetový chat, kde vystupoval jako 15letý chlapec. Někdy přidával tvrzení, že umírá na rakovinu. Dvě dívky ve věku 13 a 14 let dokonce přiměl k osobní schůzce. Ty však dokázaly uniknout znásilnění. Později jim Lindsell telefonicky vyhrožoval, že si je najde a znásilní je.

Řadě dívek zasílal své nahé fotografie, nebo fotografie svého syna, které vydával za vlastní. K jedné z nich dokonce připojil i svou adresu, což mělo později za následek jeho dopadení. Ke všemu si navíc vedl databázi více než 70 dětí, která obsahovala osobní informace a detaily jako škola, informace o rodině a podobně.

Prostřednictvím internetu a mobilních telefonů komunikoval s více než 73 dívkami. Pro tyto účely si taky koupil knihu o slangu teenagerů, aby jeho zprávy byly přesvědčivější. V komunikaci s dívkami pokračoval i po svém uvěznění.

Na této kazuistice jde jasně vidět, že dopadení i jediného kybergroomera může zapříčinit velký rozdíl v tom, kolik osob se stane obětí podobného jednání a je jasným důkazem o tom, že si groomeři mohou vést databáze s informacemi o svých potenciálních obětech, které jsou schopní využívat k dosažení svých cílů.

II. Výzkumná část

9 Charakteristika výzkumu

V této kapitole se čtenář seznámí s jednotlivými cíli výzkumu, hypotézami a metodikou práce, která bude zahrnovat informace o výzkumném vzorku, použitých metodách šetření a způsobu jejich vyhodnocení. Zmíněna bude také pilotní část výzkumu.

9.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak žáci vnímají projevy kyberšikany, kybergroomingu a sextingu. Jak moc jsou pro ně dané projevy přijatelné, či nepřijatelné a z jakých důvodů tak tomu je. Některé jevy jsou zkoumány jen napříč celým výzkumným souborem a některé i v závislosti na faktorech jako je věk, navštěvovaná škola, nebo také pohlaví respondentů.

9.2 Výzkumné otázky

1. Který jev z trojice kyberšikana, sexting a kybergrooming považují žáci za nejvíce a který za nejméně přijatelný?
2. Které z konkrétních projevů kyberšikany, sextingu a kybergroomingu jsou podle dotazovaných žáků nejméně přijatelné a které jsou nejvíce přijatelné?
3. Z jakých důvodů dotazovaní žáci vyhodnocují konkrétní situace jako nejméně přijatelné a nejvíce přijatelné?
4. Existuje rozdíl v přístupu k těmto jevům na základě věku, či toho, jakou školu navštěvují, nebo jakého jsou pohlaví?

9.3 Hypotézy

- A. Starší žáci budou mít v porovnání s mladšími žáky méně negativní vztah k projevům sextingu.
- B. Starší žáci budou mít v porovnání s mladšími žáky méně negativní vztah k projevům kyberšikany a kybergroomingu.
- C. Žáci gymnázia budou dané projevy tří zkoumaných oblastí hodnotit negativněji, než žáci ostatních škol.

- D. Žáci SOŠ a SOU budou dané projevy tří zkoumaných oblastí hodnotit méně negativně, než žáci ostatních škol.
- E. Dívky budou dané projevy tří zkoumaných oblastí hodnotit méně negativně než chlapci.

9.4 Charakteristika a výběr výzkumného souboru

Výzkum byl realizován v rámci vzdělávacích institucí, které katastrálně spadají na území obce Slavičín. Obec byla vybrána záměrně, jelikož autor práce v ní v době psaní práce bydlel a na jedné z institucí zahrnutých do výzkumu vyučoval a na další v minulosti studoval, což značně zjednodušilo přístup k výzkumnému vzorku a distribuci nástrojů šetření.

Hlavním kritériem pro volbu vhodných respondentů byl věk. Cílová skupina se pohybuje na hranici mezi pubescencí a adolescencí, z čehož vyplývá, že mezi věkovými skupinami by měly existovat jisté rozdíly.

Mladší jedinci ještě mohou stále být trochu emočně labilnější, mít problémy se sebedůvěrou a na straně druhé už jsou zvědaví v oblasti sexuality. Starší skupina by pak měla mít tendence, na základě kterých chce vystupovat a žít jako dospělý, nicméně jim může chybět jistá zkušenost a odpovědnost.⁸⁶

Kombinace výše zmíněných předpokladů by pak teoreticky mohla vést k zajímavé komparaci. Navíc by nemělo smysl zkoumat všechny tři jevy u kategorie mladší v níž se nepředpokládá nějaká významnější zkušenost se sextingem a kategorie starší, která už většinou nepatří do cílové skupiny kybergroomerů.

Složení výzkumného vzorku z demografického hlediska vystihují následující tabulky:

⁸⁶ *Etapy psychického vývoje: pubescence, adolescence. Psychologická charakteristika těchto období, jejich význam pro další vývoj.* In: Studium psychologie: „Web o psychologii, přehledně a v souvislostech“

Tabulka č. 1: Věkové složení respondentů

věk	počet	% zastoupení
14	14	33 %
15	58	44 %
16	29	22 %
17	1	1 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 2: Pohlaví respondentů

pohlaví	počet	% zastoupení
muži	89	68 %
ženy	42	32 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 3: Školy, které respondenti navštěvují

škola	počet	% zastoupení
ZŠ	51	39 %
SOŠ a SOU	29	22 %
Gymnázium	51	39 %

Zdroj: Vlastní zpracování

9.5 Metodika výzkumu

K dosažení vytyčených cílů bylo v rámci výzkumného šetření použito jak metod kvantitativního, tak kvalitativního charakteru. Výzkumným nástrojem pak byl dotazník, který kombinuje škály a otevřené otázky.

9.5.1 Výzkumný nástroj

Dotazník patří k metodám používaným ve společenských vědách. Někdy je charakterizován také jako měrný prostředek, s jehož pomocí je zkoumáno mínění lidí o jednotlivých jevech.⁸⁷

Podle Vojtíška pak dotazník ve své základní podobě nahrazuje strukturovaný rozhovor a je předložený v písemné podobě. Jeho velkou výhodou je pak možnost pokrytí relativně velkého vzorku. Nevýhodou může být jeho nízká návratnost. Dodává také, že je vhodný například pro účely zjištění názorů menších populací (zaměstnanci na pracovišti praxe, klienti a zákazníci organizace nebo firmy, studenti školy atd.).⁸⁸

Ve spojení s dotazníkem se používají termíny „otázka“ a „položka“. Oba tyto termíny shodně označují úkolové jednotky, které dotazník tvoří. Položka má však obecnější platnost, jelikož ne vždy jsou úkolové jednotky v dotazníku pouze otázkami, ale často mohou být formulované i jako příkazy.⁸⁹

Důležitá je pak volba a formulace položek. Autor by měl sledovat vztah položek k výzkumným cílům a základním problémům výzkumu. Neméně důležitá je pak vlastní formulace položek, která má určité zásady. Podle Skalkové to jsou tyto: jasnost a konkrétnost formulace, přiměřenost formulace respondentovi, jednoznačnost, formulace pro jednu informaci, sugestivnost, nutnost vědomostí respondentům neznámým

- Položky musí být formulovány jasně a konkrétně: autor tím dosáhne jasné a konkrétní odpovědi. Nepřesné položky mohou vyvolávat různé asociace a neváží respondenta k jasné odpovědi.

⁸⁷ SKALKOVÁ J. a kol., *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. s. 86

⁸⁸ VOJTÍŠEK, P. *Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Vyšší odborná škola sociálně právní, Praha, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7. s. 27-28

⁸⁹ SKALKOVÁ J. a kol., *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. s. 86

- Formulace musí být přiměřená tomu, o jakého respondenta se jedná: respondent musí položku skutečně chápat. Slovní termíny, stupeň obecnosti pojmů jsou přiměřené respondentům. Jasnost formulace položky pro autora nemusí nutně znamenat jasnost pro respondenty.
- Jednoznačnost: Každá položka musí být jednoznačná. Jednoznačná formulace umožňuje jednoznačnou odpověď.
- Formulace pro jednu informaci: každá položka musí zjišťovat pouze jednu informaci. Není možné se ptát zdvojenými otázkami typu: „Pokládáte problémovou metodu za účelný prostředek aktivizace žáků a užíváte ji často?“ Tímto způsobem kombinované otázky nevedou k jednoznačným odpovědím a neumožňují zpracování získaných dat.
- Sugestivnost: otázky nesmí navádět k určitým odpovědím.
- Nutnost vědomostí respondentům neznámým: dotazník by se neměl dotazovat na otázky, které jsou nad rámec vědění respondentů.⁹⁰

Z hlediska typu položek v dotazníku existuje několik možností. Olecká a Ivanová uvádí tyto:

- Otevřená otázka: je charakteristická volnou tvorbou odpovědí, dává podnět k zamyšlení, ale představuje obtížnosti ve zpracování – nutnost dodatečné kategorizace.
- Polouzavřená otázka: varianty odpovědí jsou dané předem a na konec se dotazuje na doplnění daných variant – „jiná odpověď“
- Uzavřená otázka: musí představovat soubor všech reálných možností odpovědi, které se navzájem vylučují. Je snadno zpracovatelná, vyplnitelná.⁹¹

Tyto možnosti pak ještě Vojtíšek doplňuje o takzvané škálové otázky, ve kterých respondent vybírá sílu odpovědi na pevně stanovené škále⁹²

⁹⁰ SKALKOVÁ J. a kol., *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. s. 87-88

⁹¹ OLECKÁ I., IVANOVÁ K. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s. Olomouc 2010. ISBN 978-80-87240-33-5. s. 25

S pomocí různých druhů škálování se hodnotí, či posuzují jevy. Posuzovatel vyjádří své hodnocení určením polohy na škále. Počet poloh na škále ovlivňuje jemnost posouzení, zároveň však závisí na cíli posuzování. K vyhodnocení pak použijeme postup v závislosti na účelu posuzování. Pokud škály vyplňuje více osob, lze srovnávat, jak hodnotily tentýž jev. Při tomto hromadném zpracování lze použít procenta, nebo průměry a medián. Tyto průměry pak porovnáváme mezi sebou. Před porovnáním lze zprůměrovat i několik škál v každé obsahové části výzkumného nástroje.⁹³ Škály umožňují kvantifikovat, jinými slovy číselně vyjadřovat kvalitativní údaje pomocí svých stupňů.⁹⁴

9.5.2 Průběh výzkumu, popis výzkumného nástroje

K provedení výzkumného šetření byl použit tištěný dotazník. Před provedením samotného výzkumného šetření proběhly dvě anonymní pilotáže.

První pilotní verze dotazníku, kromě úvodní části a části pro sběr demografických údajů, obsahovala škálové hodnocení 12 modelových situací, přičemž každý ze tří jevů (kyberšikana, kybergrooming a sexting), byl v určité míře zastoupen ve 4 situacích. Přijatelnost každé situace pak měli žáci posoudit na škále o 6 stupních, kdy nejnižší stupeň škály – zcela přijatelné, připadal číslu 1 a nejvyšší stupeň škály – zcela nepřijatelné, pak číslu 6. Sudý počet stupňů škály byl zvolen záměrně, aby se předešlo pohodlnému volení střední, neutrální hodnoty a respondent se musel alespoň mírně přiklonit na stranu přijatelnosti, či nepřijatelnosti. Výzkumný vzorek čítal 19 respondentů ve věku 13-15 let. Výsledky šetření pak byly příliš jednostranné, skoro všechny situace na škále 1-6 měly nejčastěji hodnocení 6, nebo 5, ojediněle nižší, nikdy však nižší než 4. Některé situace také od všech respondentů dostaly stupeň 6.

V druhé pilotní verzi byly modelové situace o něco střídmější a rozdíl mezi nimi jemnější. Po každém z 3 bloků modelových situací (kyberšikana, kybergrooming, sexting), pak byly přidány dvě polootevřené otázky, kdy měl respondent zvolit jednu jako nejvíce přijatelnou a jednu jako nejméně přijatelnou – třeba navzdory tomu, že určité situace mohly

⁹² VOJTÍŠEK, P. *Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Vyšší odborná škola sociálně právní, Praha, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7. s. 28

⁹³ VLČKOVÁ, K. *Škálování (pracovní materiál bez jazykové korektury)*. In: Is.muni.cz [online]. [cit. 2018-20-9].

⁹⁴ SKALKOVÁ J. a kol., *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. s. 104

mít na škále stejné hodnocení. Svůj výběr pak měl v obou případech zdůvodnit. Na závěr pak měl ještě vybrat ze všech 12 situací a opět zdůvodnit. U této verze proběhla pilotáž ve skupině vysokoškolských studentů za přispění 37 respondentů ve věkovém rozhraní od 20 do 22 let, tudíž v podstatě nad cílovou věkovou skupinou. Skupinu navíc tvořilo 36 žen a 1 muž. Výsledky této verze již byly vyrovnanější, nicméně pořád některé ze situací stále výrazně dominovaly.

Závěrečná verze dotazníku je koncipována stejným způsobem (viz. příloha 1: Dotazník k výzkumné části). Rozdílem pak je, že má celkem 13 modelových situací. Jedna totiž přibyla do bloku týkajícího se šikany. Některé ze situací byly nadále upraveny a do každé skupiny byly zařazeny i situace, které nemusí zřetelně vykazovat prvky zkoumaných jevů.

Po oslovení jednotlivých institucí byly autorovi, po svolení vedení ZŠ, k dispozici tři deváté třídy. Po domluvě s vedením gymnázia, které je spojeno s SOŠ a SOU, bylo povoleno provést výzkum na gymnáziu ve třídách kvarta, kvinta a třídě G-1, což odpovídá prvnímu ročníku čtyřletého gymnázia a požadavkům autora. Na dislokovaném pracovišti pak bylo z organizačních důvodů (zahraniční výjezdy, absence) rozdáno celkem pouhých 29 dotazníků ve dvou třídách z cílové věkové kategorie. To má za následek poměrně značnou disproporci ve složení výzkumného souboru z hlediska škol a také pohlaví, kdy většina dotazníků pro SOŠ a SOU byla rozdána dominantně chlapeckému vyučnickému oboru. (viz. tabulky 1-3)

Dotazníky vyplněné na ZŠ zadával autor, nebo kolegové, kteří byli před zadáním instruováni. Na gymnáziu, SOŠ a SOU byly dotazníky zadávány vyučujícími, kteří byli pověřeni vedením a instruováním podle předaných instrukcí autora práce. Žáci pak papírové dotazníky samostatně vyplňovali, přičemž časový limit na vyplnění byl rámcově 25 minut.

10 Vyhodnocení a analýza výzkumu

Po shromáždění vyplněných papírových dotazníků byly tyto dotazníky očíslovány a převedeny do elektronické podoby v programu MS Excel, který umožňuje rychlejší výpočty, filtraci dat podle zvolených parametrů a tvorbu výstupů výzkumu v podobě tabulek a grafů.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 8.5.2., výzkum se hodně opírá o škálové hodnocení situací na stupnici 1-6, kde vyšší hodnota znamená nižší přijatelnost, jinými slovy, čím nižší průměr hodnot zanesených respondenty na škálu, tím menší podle nich byla závažnost jevu. Toto platí napříč všemi tabulkami, které využívají k hodnocení průměr škály, nebo více škál jako ukazatel závažnosti situace, či jevu.

Kvalitativní část výzkumu se zase opírá o otevřené otázky, které musely být interpretovány a překódovány do základních myšlenek, kvůli tomu, aby je bylo možné kvantifikovat. Jelikož někteří respondenti udávali vícero důvodů, bude suma odpovědí v tabulkách, i navzdory nezodpovězení částí vzorku, místy převyšovat velikost základního souboru. Hlavním ukazatelem toho, jakou váhu má u respondentů důvod pro přijatelnost, nebo nepřijatelnost situace či jevu, je počet jeho výskytů, jenž je zanesený v konkrétních tabulkách. Jako nezbytné doplnění jsou pak uvedené některé konkrétní odpovědi, protože je z různých důvodů autor pokládá za zajímavé, originální, či jinak relevantní výsledkům výzkumu.

Výzkumná otázka č. 1: Který jev z trojice kyberšikana, sexting a kybergrooming považují žáci za nejvíce a který za nejméně přijatelný?

V první otázce výzkumu šlo o určení závažnosti jevů jako celků, nikoliv jednotlivých modelových situací. To znamená, že aritmetický průměr škály každé situace (sloupec „Průměrná hodnota škály pro danou situaci“) z bloku kyberšikana (situace 1-5), grooming (6-9) a sexting (10-13) byl vyhodnocen napřed zvlášť a poté byl z aritmetických průměrů jednotlivých situací utvořen aritmetický průměr celého jevu (sloupec „průměr jevu“), na jehož základě byla určena jeho závažnost. Čím je číslo vyšší, tím je jev podle respondentů závažnější.

Tabulka č. 4: Přijatelnost jevů na základě aritmetických průměrů škál

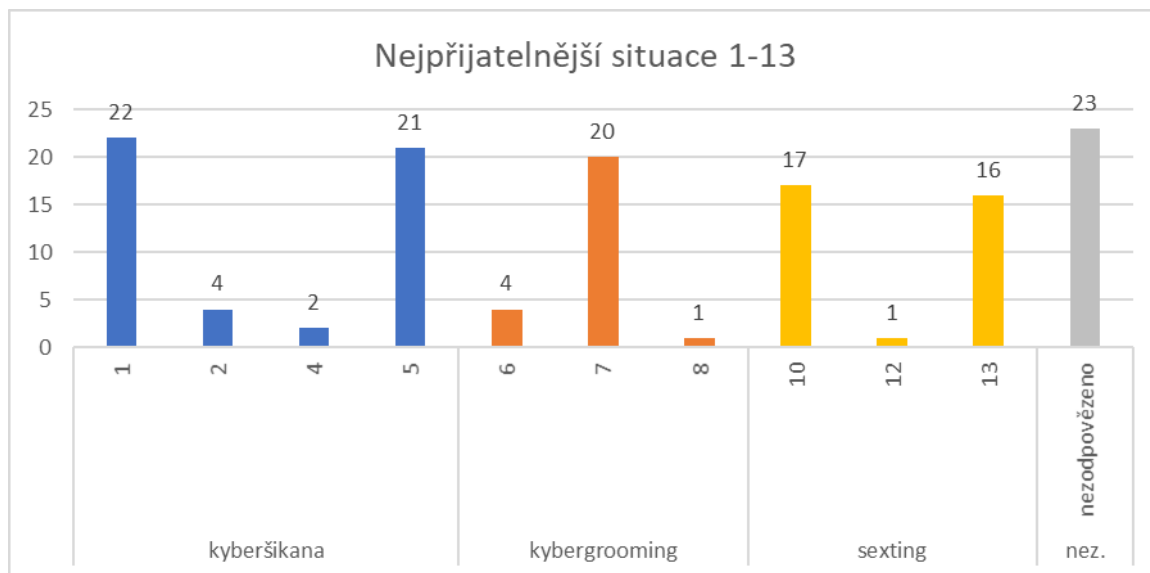
Jev	Situace č.	Průměrná hodnota škály pro danou situaci	průměr jevu	Pořadí jevů od nejméně přijatelného
kyberšikana	1	4,71	5,03	1 – nejméně přijatelný
	2	5,1		
	3	5,72		
	4	5,2		
	5	4,43		
grooming	6	4,18	4,66	2.
	7	3,34		
	8	5,4		
	9	5,73		
sexting	10	2,72	3,55	3 – nejvíce přijatelný
	11	4,1		
	12	4,02		
	13	3,34		

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejnižší průměrnou hodnotu má sexting, tudíž je jevem nejpřijatelnějším, je následován méně přijatelným groomingem a nejméně přijatelnou kyberšikanou.

Druhý způsob ověření pak využívá uzavřených otázek v dotazníku, kdy má respondent vybrat ze všech 13 situací jednu nejpříjemnější a nejméně přijatelnou. Na základě toho, ke kterému jevu (kyberšikana, kybergrooming, sexting) situace patřila, byla podle četnosti určena míra přijatelnosti a nepřijatelnosti.

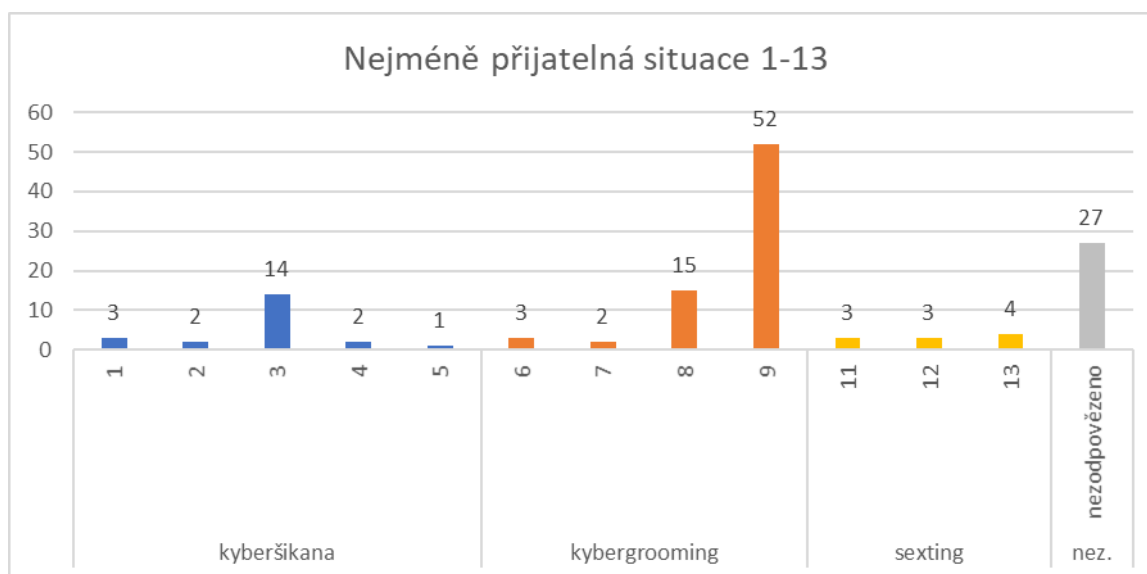
Graf č.1: Četnost nejpříjemnějších situací 1-13

zdroj: Vlastní zpracování

Podle grafu č. 1 označilo situaci z bloku kyberšikana celkem 49 respondentů, z bloku kybergrooming celkem 25 respondentů a z bloku sexting 34 respondentů. Tudíž je podle tohoto grafu nejzávažnější kybergrooming, který následuje sexting a kyberšikana

Graf č. 2: Četnost nejméně přijatelných situací 1-13

Zdroj: Vlastní zpracování

Nicméně, pokud je stejný princip hodnocení aplikovaný s negativní formulací té samé otázky, dostaví se opět jiný výsledek. Situace ze skupiny kyberšikana byly označeny za nejméně přijatelnou – tedy nejzávažnější 22 krát, kybergrooming pak 72 krát a sexting 10 krát. Z tohoto vyplývá, že je opět nejzávažnější kybergrooming, tentokrát však následovaný kyberšikanou a sextingem.

Pro přehlednost výsledků jednotlivých způsobů, jak zjistit nejméně přijatelný jev, byly výsledky uspořádány do tabulky č. 5.

Tabulka č. 5: Různost výsledků pro nejméně přijatelný jev

1. způsob	2. způsob	3. způsob
Šikana	Grooming	Grooming
Grooming	sexting	Šikana
sexting	šikana	sexting

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázkou pak je, ke které varianta je tou správnou. Podle Linderové, Scholze a Munducha může být jedním z faktorů zapříčiňujícím zkreslení výsledků paměť.⁹⁵ Nedostatkem při zhotovení tohoto dotazníku bylo, vložit na konec přibližně 25 minutového šetření otázky: „Kterou ze situací 1-13 považujete za nejpříjemnější a proč?“ a „Kterou ze situací 1-13 považujete za nejméně příjemnou a proč?“ Tímto vznikl nárok na zpětné vybavení si 13 situací a jejich vzájemné posouzení v poměrně krátkém časovém úseku, což je pro respondenta daleko vyšší zátěží než vybrat zpětně jen ze situací pěti, nebo čtyř. Navíc při zpětném pohledu na vyhodnocování jednotlivých otevřených otázek lze pozorovat stoupající počet v kategorii „nezodpovězeno“ (viz. grafy 1-8). V důsledku tohoto je asi nejvhodnější přiklonit se k výsledkům prvního způsobu zodpovězení této výzkumné otázky.

⁹⁵ LINDEROVÁ, I., SCHOLZ, P., MUNDUCH, M. *Úvod do metodiky výzkumu*. 1. Vydání. Vysoká škola polytechnická Jihlava. 2016. s. 53

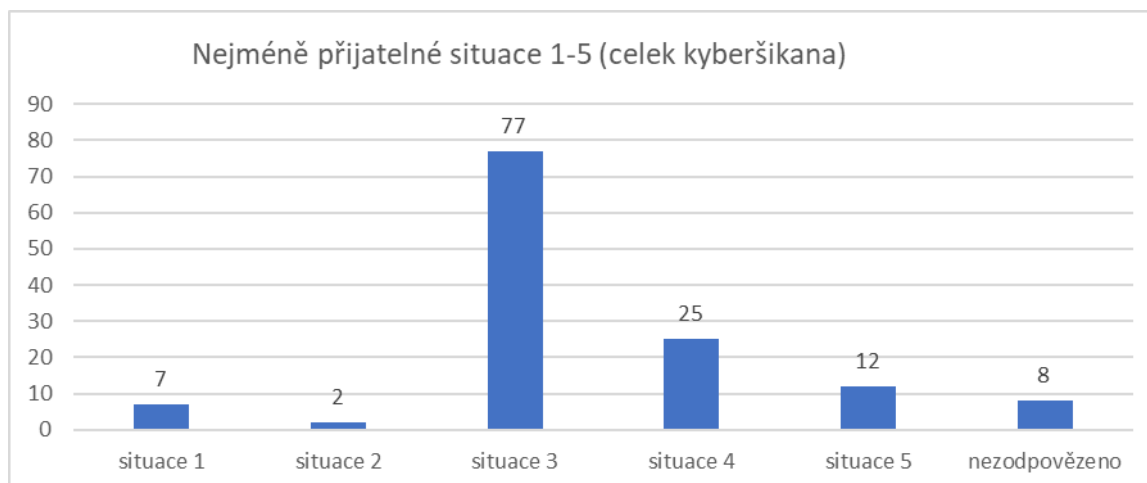
Výzkumná otázka č. 2: Které z konkrétních projevů kyberšikany, sextingu a kybergroomingu jsou podle dotazovaných žáků nejméně přijatelné a které jsou nejvíce přijatelné?

V této části už budou z hlediska přijatelnosti a nepřijatelnosti vyhodnocovány jednotlivé situace, a to v blocích podle jevu. K vyhodnocení bylo použito uzavřené otázky, podle které měl respondent vždy vybrat nejpřijatelnější a nejméně přijatelnou situaci.

Prvním celkem je celek týkající se kyberšikany, který byl složen z následujících situací:

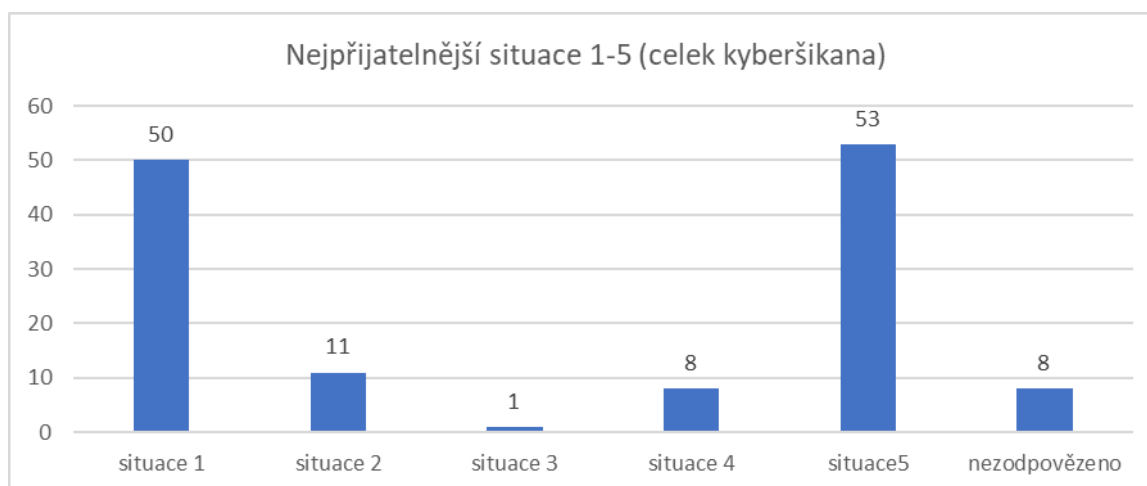
- 1) *Dva spolužáci se baví na zastávce, třetí rozhovor nahrává bez jejich vědomí.*
- 2) *Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu vzal čepici a zahodil ji na střechu zastávky, zatímco druhý celou situaci nahrával na mobilní telefon.*
- 3) *Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu cigaretou propálil bundu, zatímco druhý to natáčel na mobilní telefon.*
- 4) *Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu dal facku, zatímco druhý celou situaci nahrával na mobilní telefon.*
- 5) *Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a nenápadně mu na rameno položil umělého pavouka. Poté zaznamenali na mobilní telefon spolužákovu přehnaně hysterickou reakci a chlubili se s ní ostatním.*

Graf č. 3: Nejméně přijatelné situace z celku kyberšikana

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 4: Nejpříjemnější situace z celku kyberšikana

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle grafu č. 3 je jednoznačně nejzávažnější situací situace č. 3, druhou v pořadí je pak situace č. 4.

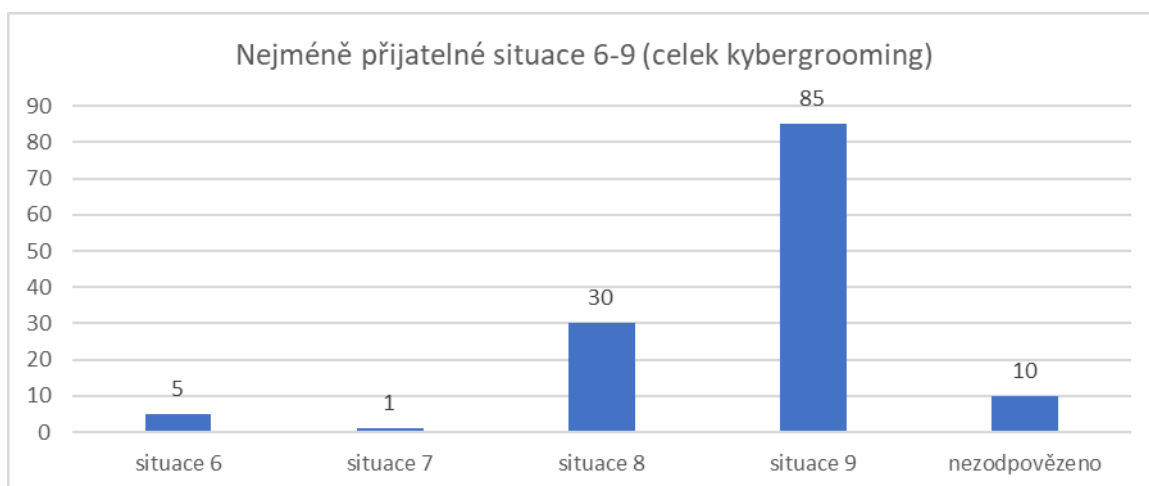
Podle grafu č. 4 jsou pak nejméně závažnými situace č. 1 a 5. Zajímavé taky je, že v případě určení nejméně přijatelné situace se výsledky grafů shodují s tabulkou č. 4, která naprosto shodně udává situaci č. 3 jako nejhorší a situaci č. 4 jako druhou nejhorší.

V případě nejpříjemnějších situací pak také došlo ke shodě, nicméně pořadí 2 nejpříjemnějších situací je obrácené.

Druhým celkem je celek týkající se kybergroomingu, který byl složen z následujících situací:

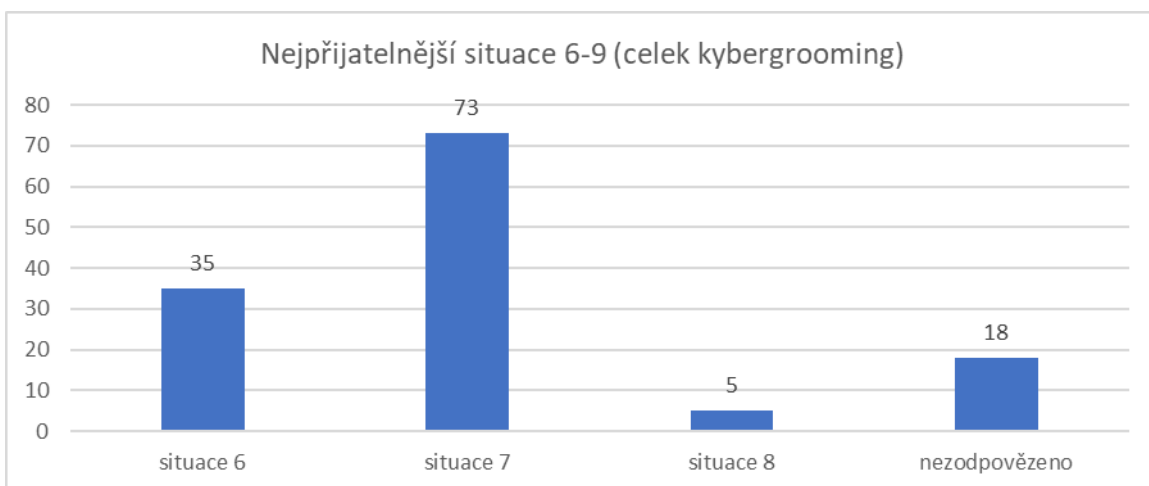
- 6) *Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když po ní chtěl její fotku, tak mu ji poslala.*
- 7) *Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji požádal o facebookový profil, poslala mu na něj odkaz. Poté přijala žádost o přátelství.*
- 8) *Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji o to požádal, odeslala několik svých obnažených fotek výměnou za odeslání 2 000,- na její bankovní účet.*
- 9) *Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji požádal o její obnaženou fotku výměnou za nový mobilní telefon, tak mu poslala fotku a adresu, kam má telefon zaslat.*

Graf č. 5: Nejméně přijatelné situace z celku kybergrooming

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 6: Nejpříjemnější situace z celku kybergrooming

Zdroj: Vlastní zpracování

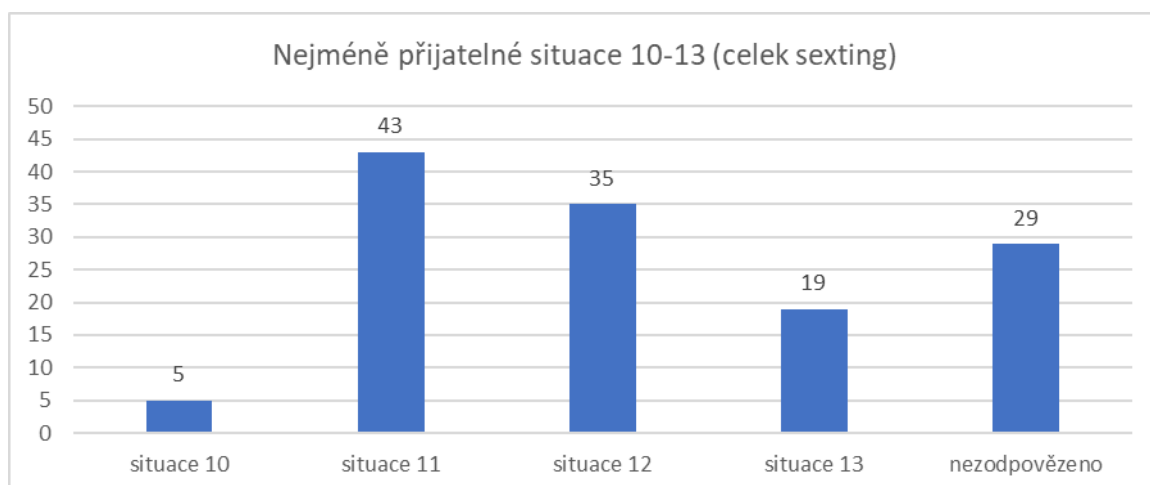
Podle grafu č.5, je zcela jasně nejméně přijatelná situace č. 9, která je následovaná situací č.8.

V pořadí přijatelnosti pak dominuje situace č. 7, již následuje situace č.6. V opětovném zpětném srovnání tyto údaje přesně souhlasí s tabulkou č. 4, která rovněž na základě průměrů škál pro jednotlivé situace udává situace č. 9 a č. 8 jako nejméně přijatelné, a to ve stejném pořadí. Jinak tomu není ani u vyhodnocení nejméně závažných situací, kde první dvě příčky ve stejném pořadí obsadily situace č. 7 a č. 6.

Třetím celkem pak byl celek týkající se sextingu, který se skládal z následujících situací:

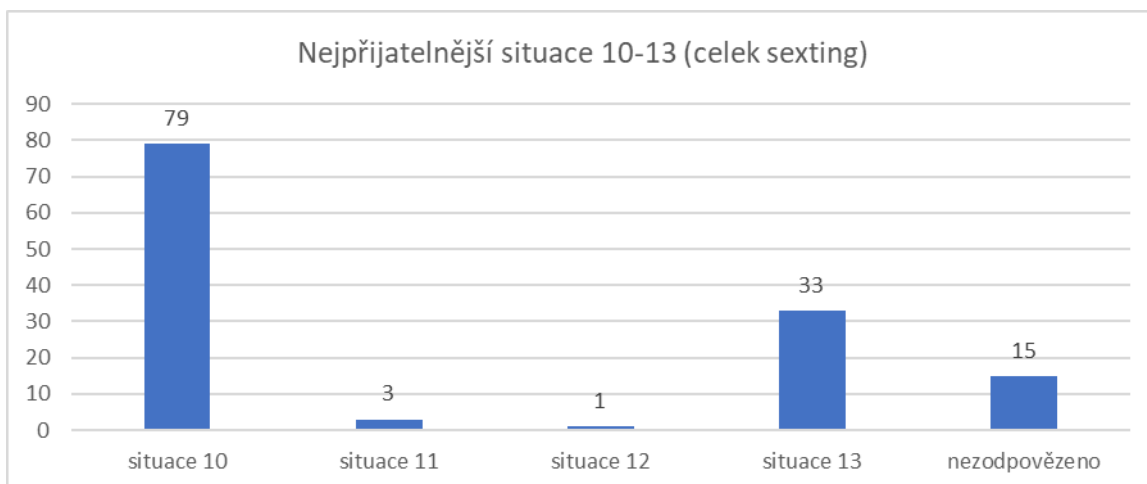
- 10) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a pošle jí svou fotku, kde pózuje ve spodním prádle.*
- 11) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a pošle jí fotku, na které pózuje nahý.*
- 12) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a po tom, co jej o to požádá, pošle jí svou fotku, kde je nahý.*
- 13) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a v rámci vzájemné konverzace si oba vymění své nahé fotky.*

Graf č. 7: Nejméně přijatelné situace z celku sexting

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf č. 8: Nejpřijatelnější situace z celku sexting

Zdroj: Vlastní zpracování

Podle grafu č. 7 jsou nejméně přijatelné situace č. 11 a č. 12., přičemž situace č. 13 také získala poměrně dost hlasů.

V případě nejpřijatelnějších situací pak jasně dominuje situace č. 10, která je následovaná situací č. 13.

I u tohoto bloku dochází k přesné shodě s tabulkou č. 4, kdy dva nejzávažnější jevy a jevy nejméně závažné spolu korespondují.

Tento blok byl také blokem, ve kterém nejvíce docházelo k nezodpovězení otázek, a to celkem 44 krát, oproti 16 v celku kyberšikana a 28 v celku kybergrooming.

Výzkumná otázka č. 3: Z jakých důvodů dotazovaní žáci vyhodnocují konkrétní situace jako nejméně přijatelné a nejvíce přijatelné?

Tyto otázky budou zodpovězeny na základě otevřených otázek na konci každého bloku dotazníku, které zněly: „Kterou ze situací 1-5 považujete za nejpříjemnější a proč?“ a podobně. Tento druh otázky sice odporuje základům formulace otázky – konkrétně pak „formulaci pro jednu informaci“ (viz. 85.5) Nicméně faktem je, že jedna ze dvou požadovaných informací je jen číslo situace z výběru, které by nijak nemělo narušovat výpovědní hodnotu k němu patřící odpovědi. Pořadí zodpovídání bude zachováno ve stejném duchu jako u předchozí výzkumné otázky, tudíž napřed budou zodpovězeny otázky z bloku kyberšikana, a to v pořadí nejméně přijatelná a nejvíce přijatelná. Podle stejného vzorce bude pokračováno i v blocích kybergrooming a sexting.

V blocích byly většinou výsledky prvních dvou situací poměrně vyrovnané, proto jsou vždy rozebrány obě.

Suma důvodů z tabulky pak nebude korespondovat s velikostí části výzkumného vzorku, která danou situaci zvolila, jelikož někteří respondenti udávali odůvodnění s více argumenty, které od sebe musely být v rámci kategorizace odpovědí odděleny. Některé situace navíc měly poměrně hodně odůvodnění, která se vyskytla pouze jednou, proto třeba u některých případů nebudou uvedeny v tabulce, ale zvlášť, v konkrétních případech.

Některé typické, zajímavé, nebo jinak relevantní konkrétní případy odpovědí pak budou uvedeny v původním znění, bez jakékoliv korektury. Ve všech těchto případech jsou zdrojem elektronické přepisy dotazníků.

Vyhodnocení prvního bloku – kyberšikana:

Zde byla jako nejvíce nepřijatelná vyhodnocená situace číslo 3:

„Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu cigaretou propálil bundu, zatím co druhý to natáčel na mobil.“

Tabulka č. 5: Důvody pro nepřijatelnost situace č. 3

Odůvodnění	četnost
vznikla škoda na majetku	49
je to šikana	6
je to neslušné/hrozné	6
nezodpovědělo	6
hrozilo popálení dotyčného	4
vrátil bych mu to	2
natáčeli to	1
mohlo dojít k psychické újmě	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Nelze si nepovšimnout, že jako hlavní důvod je na prvním místě nezpochybnitelně škoda na cizím majetku. Časté byly formulace jako například:

„tu bundu zničili“ „protože mu zničil bundu“ „poničil majetek“

Někteří dokonce projevovali starost kvůli tomu, že bunda může být poměrně drahou záležitostí:

„ta bunda mohla být drahá“ „bunda něco stojí“

„protože je to ničení cizích věcí, které mohly stát třeba i 2000 Kč.“

Zajímavé taky bylo, že společně se situací číslo 4 se jedná o jedinou situaci, kdy došlo k pojmenování konkrétního jevu. V 6 případech byla situace označena za šikanu. Byly to například tyto odpovědi:

„je to úmyslné zničení majetku a šikana“ „protože už to hraničí s šikanou.“

„jedná se o šikanu a též poškození majetku šikanovaného“

Někteří respondenti domýšleli situaci až do dalších možných důsledků.

Někteří poukázali na možnost vzplanutí:

„podpálit někomu bundu asi není úplně normální člověk by pak mohl i uhořet“

„protože mu ta bunda mohla začít celá hořet.“

V některých případech bylo domýšlení do důsledků velmi zvláštní:

„za nejméně přijatelnou situaci považuji 3, protože mu poškodili bundu a ještě to nahrávali. Doma si budou myslet že kouří a ještě dostane“

Za velmi zajímavé se dají taky označit odpovědi, ze kterých jde poznat rozhořčenost respondentů:

„pak bych popálil já ho“

„protože bych ho zabil.“

Druhou nejméně přijatelnou situací byla situace č. 4:

„Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu dal facku, zatímco druhý celou situaci nahrával na mobilní telefon.“

Tabulka č. 6: Důvody pro nepřijatelnost situace č. 4

Odůvodnění	četnost
došlo k fyzickému napadení	16
je to šikana	3
způsobili mu bolest	2
zveřejnili to	1
Nezodpovězeno	3

Zdroj: Vlastní zpracování

U této situace jasně převládá fyzické napadení jako hlavní důvod pro hodnocení situace jako nejhorší. Jako konkrétní odůvodnění lze uvést například tyto:

„prostě mu dal facku“

“bezdůvodně mu ubližuje“

“dal mu facku, fyzické ublížení“

„fyzicky ho napadl a může z toho mít následky“

Stejně jako u situace č. 3, došlo i zde k přímému označení situace jako šikany:

„protože mu nějak ublížil a může to být v dalším čase s šikanou“

„je to šikana, nemůže na něj ‘‘sáhnout’’ bez jeho svolení“

„dá se to považovat za šikanu. Bez dovolení na něj sahat“

Jako nejméně závažnou situaci byla vyhodnocena situace č. 1:

„Dva spolužáci se baví na zastávce, třetí rozhovor nahrává bez jejich vědomí.“

Tabulka č. 7: Důvody pro přijatelnost situace č. 1

Odůvodnění	četnost
je v porovnání s ostatními situacemi nejpřijatelnější	9
rozhovor nemusel mít zneužitelný obsah	8
nedochází k násilí	7
není to nebezpečné	5
nenatočil obraz	4
byl to vtip	4
nemusel to zveřejnit	3
nic neudělal	3
odhalení nekalých úmyslů	1
nemuselo mu to vadit	2
hlas je zcela anonymní věc	1
nezodpovězeno	3

Zdroj: Vlastní zpracování

U této otázky respondenti hodně odpovídali podle kontextu dotazníku, jelikož nejfrekventovanější odpověď byla, že situace je v porovnání s ostatními nejpřijatelnější.

Co se týká zdůvodnění, která mají nějakou výpovědní hodnotu, nejčastější byly odpovědi, u kterých respondenti přemýšleli nad celkovým kontextem situace a došli k závěru, že obsah rozhovoru nemusí mít nijak zneužitelný obsah:

„záleželo by na tom o čem by se bavili, je to nevhodné, ale víceméně neublíží to nikomu“

„protože nemusel říct nic trapného a je to jen rozhovor“

„v tom rozhovoru nemuselo o nic jít“

Odpověď „nedochází k násilí“ pak zvolilo 7 respondentů:

„není v tom násilí, nebo šikana“

„není to fyzické ublížení“

„bez zranění“

„protože mu nějak fyzicky neublížil“

Zajímavá je také myšlenka, že pokud se jedná o pouhý audiozáznam, nejedná se o nebezpečnou situaci:

„neobsahuje vizuální obsah“

„protože nahrává jen hlasy, ne obraz“

Ruku v ruce s předchozí myšlenkou nejspíš souvisí i ojedinělá úvaha o tom, že identifikovat člověka podle hlasu nemusí být jednoduché:

„protože je to jen hlas, který může být od kohokoliv a je zcela anonymní“

Druhou nejméně závažnou situací byla vyhodnocena situace č.5:

„Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a nenápadně mu na rameno položil umělého pavouka. Poté zaznamenali na mobilní telefon spolužákovu přehnaně hysterickou reakci a chlubili se s ní ostatním.“

Tabulka č. 8: Důvody pro přijatelnost situace č. 5

Odůvodnění	četnost
byl to vtip	29
nedošlo k žádné újmě	9
není to tak hrozné v porovnání s ostatními situacemi	9
nezodpovědělo	6

Zdroj: Vlastní zpracování

Zde se opět projevuje porovnávání s ostatními situacemi z dotazníku, bez udání konkrétního důvodu. Nicméně v prospěch této situace jasně hraje to, že ji velká část respondentů vnímá jako žert:

„není to nic pohoršujícího, pouze sranda na pobavení, pokud to dotyčný nebere přehnaně nebo osobně“

„byla to jen sranda“

„protože bych se taky zasmál“

„protože to byl jen vtip“

„je to bráno ze srandy“

„protože je to jen hračka a myslím, že společně se tomu pak zasmějí“

Dále pak bylo hlavním argumentem, že nedošlo k žádné fyzické újmě:

„protože je to myšleno ve srandě a nijak mu neublíží“

Vyhodnocení druhého bloku – kybergrooming

V tomto bloku byla vyhodnocena jako nejméně přijatelná situace č. 9:

„Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji požádal o její obnaženou fotku výměnou za nový mobilní telefon, tak mu poslala fotku a adresu, kam má telefon zaslat.“

Tabulka č. 9: Důvody pro nepřijatelnost situace č. 9

Odůvodnění	četnost
poslala adresu	48
poslala nahé fotky	19
mohl ji vydírat, nebo toho jinak zneužít	10
neví, kdo to je	5
je to nebezpečné	5
mobil nemusel vůbec poslat	2
"prodává se"	2
mohl fotografie dál šířit	1
nezodpovězeno	18

Zdroj: Vlastní zpracování

V této situaci většina respondentů poukazovala především na to, že došlo ke sdílení tak citlivého údaje, jako je adresa, s neznámým člověkem:

„poslala svou adresu“

„díky tomu zjistil kde bydlí“

Někteří v komentáři situaci domýšleli až do důsledků, ke kterým mohlo v důsledku riskantního sdílení adresy dojít:

„když bude vědět její adresu, tak jí může kdykoliv ublížit a bude vědět kde bydlí“

„pokud zveřejní i svoji adresu může jít o její život“

„protože ví kde bydlí a tak si lehce může naplánovat únos“

„nejen že poslala své obnažené fotky cizímu a neznámému člověku, ale také mu dala svou adresu a může ji přepadnout“

„poslala mu svoje obnažené fotky a adresu takže ji může někdo najít a třeba znásilnit“

Dalším zásadním momentem byl pro respondenty fakt, že došlo ke sdílení nahé fotografie.

„dala mu své nd = nahé fotky“

„nikdy neposílat nahou fotku“

Z ostatních odpovědí jsou pak určitě zajímavé ty, podle kterých mohlo dojít k podvodu a nezaslání odměny, anebo odpovědi, které kritizují morální stránku věci:

„pornografie je špatná, nemá jistotu, že jí mobil pošle, a ještě mu dala adresu“

„nemůže vědět, jestli jí ten telefon vůbec dojde, ale nemohla vědět, že to ten chlap nezneužije“

„přijde mě to hrozně takový „obchod“ fotky výměnou za telefon“

„je to ubohé, vyměnit svoje foto za mobil“

Druhou nejméně přijatelnou situací byla situace č. 8:

„Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji o to požádal, odeslala několik svých obnažených fotek výměnou za odeslání 2 000,- na její bankovní účet.“

Tabulka č. 10: Důvody pro nepřijatelnost situace č.8

Odůvodnění	četnost
nemusí jí peníze vůbec poslat	5
může fotky šířit	5
"prodává se"	5
je to málo peněz	3
pokud jí nebylo 18, je to nezákonné	2
poslala obnaženou fotku	2
zná její bankovní účet	2
nezodpovězeno	8

Zdroj: Vlastní zpracování

Obě dvě situace jsou si poměrně podobné v tom, že osoba nabízí za poskytnutí obnažených fotografií nějakou formu odměny. Zdůvodnění, proč je situace č. 8 nejhorší, jsou vyrovnanější, ale o to zajímavější, než tomu bylo u situace č. 9.

Stejně jako u situace č. 9, se objevuje možnost podvodu:

„toho může ten borec zneužít, pošleš fotku a on ti žádné 2000,- nepošle“

„fotka, na které je nahá a naivně věří tomu že jí opravdu něco pošle“

Opakuje se také možnost dalšího šíření, to, že se jednalo o obnaženou fotku i to, že se dívka „prodává.“ Poslední varianta je tady zastoupena více, než u situace č.9:

„něco jak bordel jen přes internet“

„protože mu poslala tu fotku za peníze“

„protože se tady jedná o obnažené fotky a odměnu za to.“

„podplacení pro fotografie, špatný“

V bloku kybergrooming byla jako nejpříjemnější vyhodnocená situace č. 7:

„Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji požádal o facebookový profil, poslala mu na něj odkaz. Poté přijala žádost o přátelství.“

Tabulka č. 11: Důvody pro přijatelnost situace č. 7

Odůvodnění	četnost
je to pouze facebookové přátelství	18
nic se nemůže stát	7
nemusí na facebooku mít žádné osobní informace	7
je to z nabízených možností nejméně nebezpečné	5
je to běžné	5
facebookový profil je dostupný všem	5
může to být kvůli navázání bližšího kontaktu	4
neposlala foto	2
pokud se nejedná o fake, tak taky zná identitu druhého	2
nezodpovězeno	18

Zdroj: Vlastní zpracování

Tato situace byla záměrně uvedena bez širšího kontextu, aby respondenti kontext sami domysleli. Navíc intimita u záležitosti jako je profil na sociální síti je velmi závislá na tom, kolik údajů zde o sobě uživatel zadá a komu je zpřístupní.

Nejčastějším důvodem zde byly obměny toho, že se jedná o pouze o facebookové přátelství, a i podle dalších odpovědí lze usuzovat, že přátelství na této platformě nepovažují za nic zásadního a používají ji právě k navazování nových kontaktů:

„chtěl pouze fb profil“

„facebook je v pohodě“

„není to až tak hrozné někomu poslat profil“

„jenom mu dala svůj FB nic víc“

„v dnešní době je to v pořádku“

„dneska to dělají všechny“

„v dnešní době je celkem běžné, že si lidé hledají přátele přes internet“

„protože mu poslala svůj facebook aby se mohli bavit“

Jedním z argumentů týkajících se bezpečnosti facebooku pak také bylo to, že si lidé sdělí identity navzájem, za předpokladu, že se nejedná o tzv. „fake“ neboli falešný profil.

„protože alespoň vidí kdo to je pokud účet není fake“

„jak to není falešný profil, tak už ví o koho se jedná“

Jako druhá nejpříjemnější situace byla v tomto bloku vyhodnocena situace č. 6:

„Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když po ní chtěl její fotku, tak mu ji poslala.“

Tabulka č. 12: Důvody pro přijatelnost situace č. 6:

Odůvodnění	četnost
není to nebezpečné	12
je to běžné	3
může mu poslat fotku, která není její	3
nezná její identitu	2
fotka člověka je poměrně snadno dohledatelná na internetu	2
nezodpovědělo	11

Zdroj: Vlastní zpracování

Situaci č. 6 respondenti celkově nepokládali za nijak nebezpečnou a udávali i různé důvody:

„protože naše fotky si může kdokoliv stáhnout z internetu“

„je to jen prakticky nevinné, zná jen její podobu“

„neví, jak se jmenuje a kde bydlí“

„fotka je mu k ničemu, maximálně na zed“

Vyhodnocení třetího bloku – sexting:

V rámci tohoto bloku byla jako nejméně přijatelná vyhodnocena situace č. 11:

„Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a pošle jí fotku, na které pózuje nahý.“

Tabulka č. 13: Důvody nepřijatelnosti situace č. 11

Odůvodnění	četnost
nemusela mít o fotky zájem	6
je tam nahý	6
mohla by fotografie dál šířit	5
může jej vydírat nebo fotky jinak zneužít	4
je to hloupé	4
je to nepřijatelné	3
nezodpovězeno	17

Zdroj: Vlastní zpracování

Zdůvodnění, proč je situace č. 11 je poměrně vyrovnané. Dvěma hlavními důvody jsou možný nezájem přítelkyně o podobné fotografie a to, že jde o fotky nahé:

„přítelkyně o fotografii ani nepožádala, takže ji asi ani nechtěla“

„nepožádala ho o to a může to nahlásit jako obtěžování“

„nemusela jeho fotku chtít ani vidět a mohl by z toho mít problémy“

„je to úchylné“

„protože poslal nahou fotku“

Dále pak také možnost jejího dalšího zneužití:

„pózuje na fotce nahý rozejdou se a oba to může rozposílat kamarádům“

„takové fotky se neposílají, je to sice přítelkyně ale i tak rozejdou se a může to poslat dál“

„poslal jí tu fotku jen tak a neví co ona s ní udělá“

Druhou nejméně přijatelnou situací je situace č. 12:

„Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a po tom, co jej o to požádá, pošle jí svou fotku, kde je nahý.“

Tabulka č. 14: Důvody nepřijatelnosti situace č. 12

Odůvodnění situace č. 12 jako nejméně přijatelné	četnost
hrozí šíření nebo vydírání	17
vyžádala si je	15
není to normální	2
je tam nahý	2
není to vzájemné	1
nezodpovězeno	7

Zdroj: Vlastní zpracování

U této situace, ačkoliv je poměrně podobná, nahota oproti nebezpečí šíření jako důvod nepřijatelnosti v pořadí celkem klesla. Naopak, poměrně překvapivě se vysoko udržel důvod, že si přítelkyně fotky vyžádala

„neměl by jí posílat žádnou fotku. Ještě po požádání“

„jelikož bych čekal že přítel nechtěl, ale ona jo a tak jí fotku poslal tak bych to asi neschvaloval, ale nikomu nebudu brát je svobodné rozhodnutí“

„je divné si o to vyptat“

„protože to ta osoba po něm chtěla“

„k něčemu to chtěla a je to podezřelé“

„pokud ho požádali, tak to zaváním něčím zlým. Může je přeposlat dál“

„dělá to nedobrovolně a dívka fotky může zneužít“

Jako nejpříjemnější byla vyhodnocena situace č. 10:

„Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a pošle jí svou fotku, kde pózuje ve spodním prádle.“

Tabulka č. 15: Důvody pro přijatelnost situace č. 10

Odůvodnění	četnost
není zcela nahý	33
není to až tak závažná situace	14
je to to samé, jako mít na sobě plavky	11
jedná se o přítelkyni	7
je to normální	5
fotku zaslal dobrovolně	2
nezodpovězeno	15

Zdroj: Vlastní zpracování

V této situaci bylo hlavním argumentem respondentů, že nejde o úplnou nahotu:

„není nahý“ „je to jen spodní prádlo“ „protože je ve spodním prádle“

Dalším argumentem bylo, pro tento dotazník poměrně typické, srovnání s ostatními situacemi, kdy respondent uvede, že situace není tak vážná jako ostatní, ale už nepřidá argument, který má nějakou výpovědní hodnotu.

Poměrně zajímavým a překvapivě frekventovaným argumentem je to, že spodní prádlo je v podstatě to samé, co plavky:

„ve spodním prádle to ještě není tak hrozné je to jako plavky“

„protože to je jako kdyby byl v plavkách“

„spodní prádlo je jako plavky, takže to 'zas tak nevadí'“

„spodní prádlo je to samé jako plavky“

Jako argument také respondenti uváděli fakt, že se jedná o přítelkyni, nebo ještě také uvedli několikero ojedinělých, nicméně zajímavých úvah:

„Muž se chlubí a ukazuje partnerce své tělo. Dá se to ještě pochopit“

„někteří lidé takové fotky dávají i veřejně“

„vzhledem k tomu že takové fotky jsou i normálně na internetu tak je to asi nejpříjemnější“

Druhou nejpříjemnější situací pak byla zvolena situace č. 13:

„Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a v rámci vzájemné konverzace si oba vymění své nahé fotky.“

Tabulka č. 16: Důvody pro přijatelnost situace č. 13

Odůvodnění	četnost
vlastní své fotky navzájem	13
v případě zneužití hrozí stejná odplata	13
je to přítel/přítelkyně	5
je to v pořádku	5
oba souhlasili	2
nezodpovězeno	5

Zdroj: Vlastní zpracování

Situace č. 13 byla vyhodnocena jako druhá nejpříjemnější ze dvou hlavních důvodů, a to proto, že oba lidé mají kompromitující materiál na toho druhého navzájem, z čímkž jde ruku v ruce i možnost stejné odplaty v případě zneužití. Některá z těchto odůvodnění argumenty udávala zvlášť, některá dohromady. V tabulce jsou rozděleny kvůli způsobu vyhodnocování zmíněném v úvodu k vyhodnocování této výzkumné otázky. Příklady konkrétních odpovědí jsou pak tyto:

„oba dva mají také fotky, takže pohoda“

„protože si posílají oba dva“

„protože vyměnila svoje fotky a ani jeden toho nemůže zneužít (může, ale ví že ten druhý má taky jeho fotku)“

„protože kdyby to jeden z nich někomu ukázal tak ten druhý by to mohl taky ukázat“

„oba si to poslali a kdyby ho chtěla vydírat tak má v záloze jakože její fotky“

„každý má fotku toho druhého. Nemůže hrotit zveřejnění, protože by druhá strana mohla fotku zveřejnit též“

Stejně jako u jiných situací, ve kterých se jednalo o pár i zde několikrát zazněl argument, že hraje roli fakt, že se jedná právě o partnery. Někteří dokonce naznačují, že pro páry je toto zcela přirozenou věcí:

„když si přítel a přítelkyně pošlou navzájem nahé fotky tak je to teoreticky v pohodě“

„je to normální, když se milují“

„jelikož spolu něco mají tak to není nic hrozného“

Hypotéza A.: Starší žáci budou mít v porovnání s mladšími žáky méně negativní vztah k projevům sextingu.

Pro vyhodnocení hypotéz A-E je opět použit způsob, který porovnává průměry škál hodnotících jednotlivé situace, které dále průměruje do hodnocení celého jevu. Nižší číslo opět znamená kladnější, respektive méně negativní postoj k danému jevu.

Tabulka č. 17: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací sexting pro dané věkové skupiny

sexting		situace 10	situace 11	situace 12	situace 13	celek
průměr škály	mladší věková skupina	2,77	4,14	4,05	3,35	3,58
	starší věková skupina	2,62	3,97	3,9	3,38	3,47

Zdroj: Vlastní zpracování

Tato hypotéza byla potvrzena, jelikož mladší věková skupina (14-15 let) v průměru hodnotila všechny situace, kromě situace 13, na škále vyšším číslem, tudíž negativněji. Jejich celkový postoj k situacím skupiny sexting pak v průměru taky vyšel negativnější, než tomu bylo u starší věkové skupiny (16-17 let). Rozdělení skupin by mělo korespondovat s charakteristikami uvedenými v kapitole 8.4

Hypotéza B.: Starší žáci budou mít v porovnání s mladšími žáky méně negativní vztah k projevům kyberšikany a kybergroomingu.

V rámci této hypotézy bylo cílem zjistit, která skupina bude mít více, či méně negativní vztah k dalším celkům.

Tabulka č. 18: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací šikana pro dané věkové skupiny

kyberšikana		situace 1	situace 2	situace 3	situace 4	situace 5	celek
průměr škály	mladší věková skupina	4,64	5,1	5,75	5,16	4,33	5,00
	starší věková skupina	4,93	5,1	5,62	5,33	4,79	5,15

Zdroj: Vlastní zpracování

K celku situací šikana má méně negativní vztah mladší věková skupina. Jedinou situací, kde tomu bylo naopak, byla situace č. 3:

„Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu cigaretou propálil bundu, zatím co druhý to natáčel na mobil.“

Na základě tohoto tedy hypotéza B pro celek kyberšikana neplatí.

Tabulka č. 19: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací kybergrooming pro dané věkové skupiny

kybergrooming		situace 6	situace 7	situace 8	situace 9	celek
průměr škály	mladší věková skupina	3,4	5,43	5,76	4,72	3,58
	starší věková skupina	3,13	5,33	5,63	4,49	3,47

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro tento celek se již hypotéza B potvrdila a starší věková skupina hodnotí celek kybergrooming méně negativně, a to ve všech modelových situacích.

Hypotéza C: Žáci gymnázia budou dané projevy tří zkoumaných oblastí hodnotit negativněji, než žáci ostatních škol.

U této hypotézy je zkoumáno, jestli má vliv na vnímání jednotlivých celků to, že respondent je žákem gymnázia, které by mělo zároveň být výběrovou školou.

Tabulka č. 20: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací šikana v závislosti na tom, jestli je respondent studentem gymnázia, či nikoliv

kyberšikana		situace 1	situace 2	situace 3	situace 4	situace 5	celek
průměr škály	žáci gymnázia	4,82	5,29	5,72	5,2	4,43	5,09
	žáci ostatních škol	4,63	4,98	5,63	5,21	4,53	5,00

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 21: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací kybergrooming v závislosti na tom, jestli je respondent studentem gymnázia, či nikoliv

kybergrooming		situace 6	situace 7	situace 8	situace 9	celek
průměr škály	žáci gymnázia	4,18	3,34	5,4	5,73	4,66
	žáci ostatních škol	4,09	3,41	5,41	5,69	4,65

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 22: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací kybergrooming v závislosti na tom, jestli je respondent studentem gymnázia, či nikoliv

sexting		situace 10	situace 11	situace 12	situace 13	celek
průměr škály	žáci gymnázia	2,72	4,1	4,02	3,34	3,55
	žáci ostatních škol	2,81	4,16	4,1	3,51	3,65

Zdroj: Vlastní zpracování

V této části výzkumu se čistě podle hodnot hypotéza C potvrdila ve skupinách šikana a kybergrooming. V celku sexting pak studenti gymnázia měli postoj méně negativní. Otázkou pak ale především u celků kyberšikana a kybergrooming zůstává, jestli lze ze statistického hlediska platnost hypotézy uznat, jelikož se jedná o poměrně malé rozdíly, které mohly nastat i v důsledku chyby na straně autora práce.

Hypotéza D: Žáci SOŠ a SOU budou dané projevy tří zkoumaných oblastí hodnotit méně negativně, než žáci ostatních škol.

V této části výzkumu bylo naopak zkoumáno, jaký vliv na postoje vůči zkoumaným celkům má to, že respondent je studentem SOŠ a SOU.

Tabulka č. 23: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací kyberšikana v závislosti na tom, jestli je respondent studentem SOŠ a SOU, či nikoliv.

šikana		situace 1	situace 2	situace 3	situace 4	situace 5	celek
průměr škály	žáci SOŠ a SOU	5,04	5	5,71	5,1	4,62	5,09
	žáci ostatních škol	4,62	5,13	5,72	5,23	4,38	5,02

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 24: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací kybergrooming v závislosti na tom, jestli je respondent studentem SOŠ a SOU, či nikoliv.

kybergrooming		situace 6	situace 7	situace 8	situace 9	celek
průměr škály	žáci SOŠ a SOU	3,76	2,97	5,03	5,59	4,34
	žáci ostatních škol	4,29	3,44	5,51	5,77	4,75

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 25: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací sexting v závislosti na tom, jestli je respondent studentem SOŠ a SOU, či nikoliv.

sexting		situace 10	situace 11	situace 12	situace 13	celek
průměr škály	žáci SOŠ a SOU	2,18	3,41	3,39	2,86	2,96
	žáci ostatních škol	2,87	4,29	4,19	3,47	3,71

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza D se potvrdila u celků kybergrooming a sexting. Celek šikana pak vyšel pro studenty SOŠ a SOU příznivěji, nicméně otázkou stejně jako u studentů gymnázia zůstává, jestli má rozdíl v hodnotách ze statistického hlediska nějakou výpovědní hodnotu.

Hypotéza E: Dívky budou dané projevy tří zkoumaných oblastí hodnotit negativněji než chlapci.

Poslední hypotéza zkoumala postoj vůči zkoumaným celkům z hlediska pohlaví respondentů, přičemž předpokladem bylo, že dívky budou mít postoje negativnější.

Tabulka č. 26: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací šikana v závislosti na tom, jestli je respondent dívkou, či chlapcem

kyberšikana		situace 1	situace 2	situace 3	situace 4	situace 5	celek
průměr škály	dívky	4,83	5,24	5,74	5,4	4,8	5,20
	chlapci	4,65	5,03	5,71	5,1	4,26	4,95

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 27: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací kybergrooming v závislosti na tom, jestli je respondent dívkou, či chlapcem

kybergrooming		situace 6	situace 7	situace 8	situace 9	celek
průměr škály	dívky	4,88	3,9	5,67	5,93	5,10
	chlapci	3,84	3,07	5,28	5,64	4,46

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 28: Porovnání průměrných výsledků škál ve skupině situací sexting v závislosti na tom, jestli je respondent dívkou, či chlapcem

sexting		situace 10	situace 11	situace 12	situace 13	celek
průměr škály	dívky	3,29	4,69	4,6	4,31	4,22
	chlapci	2,47	3,81	4,19	3,76	3,56

Zdroj: Vlastní zpracování

V poslední části výzkumu se poměrně jasně ukázalo, že dívky mají negativnější postoj především u celků kybergrooming a sexting. V menší míře se pak předpokládaný výsledek potvrdil i u celku kyberšikana. Celkově vzato se pohlaví ukázalo být největším faktorem ovlivňujícím postoj k jevům, které tato práce zkoumala.

Závěr

Diplomová práce „Etické vnímání vybraných forem projevů kyberšikany, sextingu a kybergroomingu u žáků základních a středních škol ve Slavičíně.“

Teoretická část byla rozdělena celkem do sedmi kapitol. První kapitola byla věnována vymezení pojmu kyberprostor. Druhá kapitola se zabývá nástroji ICT, třetí pak jejich rolí v životě adolescentů a čtvrtá navazuje typickými znaky toho, jak se lidé chovají v kyberprostoru. Od třetí do páté kapitoly už se práce zabývá ústředními tématy, tedy kyberšikanou, sextingem a kybergroomingem. V těchto kapitolách jsou dané jevy definovány, jsou popsány jejich typické znaky, projevy a role hlavních aktérů.

Cílem praktické části bylo zjistit, jak moc jsou vybrané jevy pro respondenty přijatelné nebo nepřijatelné, a to v rámci celého výzkumného vzorku a pak také v závislosti na proměnných jako věk, škola na které dotyční studují, nebo také na tom jakého jsou pohlaví.

V rámci šetření pak bylo zjištěno, že nejvíce negativní postoj měli respondenti ke kyberšikaně, za kterou následoval kybergrooming a sexting, který se dokonce na škále dostal lehce do pásma přijatelnosti. V bloku kyberšikana pak byly nejnegativněji posuzovány situace, které zahrnovaly buďto fyzickou újmu, nebo poškození majetku. Tento blok byl také jediným, ve kterém respondenti jev v rámci kvalitativního přímo označili. Pro blok kybergrooming pak situace, kde došlo ke sdílení citlivých osobních informací jako například adresa, anebo intimních fotografií – v obou případech za určitou formu odměny, což také respondenti udávali jako jedno z hlavních kritérií pro negativní hodnocení. Co se týče bloku sextingu, výzkumný vzorek vykazoval v poměru k ostatním blokům pozitivnější přístup. Negativně zde hodnotili možnost zneužití zaslaného materiálu, nebo to, že osoba, která jej obdržela o něj vůbec nemusela mít zájem.

V části výzkumu, která zkoumala postoje žáků k těmto jevům na základě různých proměnných, nebyl prokázán výrazněji odlišný postoj k daným jevům na základě věkových rozdílů, či toho, kterou školu respondenti navštěvují. Jedinou výjimkou bylo to, že studenti SOŠ a SOU měli poměrně výrazně pozitivnější postoj k sextingu než zbytek výzkumného souboru. V závislosti na pohlaví se pak ukázalo, že dívky tyto jevy hodnotí negativněji než chlapci, především u projevů kybergroomingu a sextingu. Rozdíl ve vnímání projevů kyberšikany v závislosti na pohlaví se výrazněji neprojevil.

Do budoucna by bylo jistě vhodné v rámci výuky rozšířit osvětu v oblasti rizikového chování na internetu, a to především v oblastech kybergroomingu a sextingu. K tomuto účelu lze dobře využít materiály, či přednášky projektu E-bezpečí, který se touto problematikou zabývá.

Seznam zkratk

ICT – informační a komunikační technologie

SOŠ a SOU – střední odborná škola a střední odborné učiliště

Seznam použité literatury

Acm Code of Ethics and Professional Conduct In: Association for Computing and Machinery. [online]. [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <https://www.acm.org/code-of-ethics>

AÇAR, K.V. *Sexual Distortion of Children in Cyberspace*. In: International Journal of Cyber Criminology. [online] 2016 [cit. 2018-25-9]. dostupné z: <http://www.cybercrimejournal.com/Kemalvol10issue2IJCC2016.pdf>

BALLMER, S. *Technology* In: BrainyQuote. [online]. [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: https://www.brainyquote.com/quotes/steve_ballmer_173469?src=t_technology

BERSON, I. H. *Grooming in Cybervictims: The psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth*. In: University of South Florida, USA. [online]. 2002 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <https://www.mensenhandelweb.nl/en/system/files/documents/13%20jul%202015/Grooming%20cybervictims.pdf>

BURDOVÁ, E. a TRAXLER, J. *Bezpečně na internetu*. Vydání 2. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci s VISK, 2015. 43 stran. ISBN 978-80-905893-0-8.

BURDOVÁ, M. *Bacha na sexting!* In: Jdi do klubu. [online]. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: <https://www.jdidoklubu.cz/Bacha-na-sexting-P7027003.html>

Co je etický kodex In [eticky-kodex.cz](http://www.eticky-kodex.cz) [online].2018. [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <http://www.eticky-kodex.cz/co-je-eticky-kodex/>

Cyber ethics In: CERIAS – The Center for Education and Research in Information Assurance and Security. [online]. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: http://www.cerias.purdue.edu/site/education/k-12/cerias_resources/files/infosec_newsletters/07cyberethics.php

Cyber grooming In: ChildSafeNet. [online]. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: <https://www.childsafenet.org/new-page-15/>

Cyberspace In: Merriam-Webster.com. [online]. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cyberspace>

Cyberspace In: YourDictionary. [online]. LoveToKnow, Corp. 1996-2018 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <https://www.yourdictionary.com/cyberspace>

ČECH, O. a ZVONÍČKOVÁ, N. Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?. Vydání 1. České Budějovice: Theia - krizové centrum o.p.s., 2017. 131 stran, 4 nečíslované strany obrazových příloh. ISBN 978-80-904854-4-0.

ČERNÁ, A. a kol. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché. ISBN 978-80-210-6374-7.

DAVIS, N. *Online grooming of children often “alarmingly fast” , researchers find*. In: The Guardian. [online] 2016 [cit. 2018-25-9] dostupné z: <https://www.theguardian.com/society/2016/sep/08/online-grooming-of-children-often-alarmingly-fast-researchers-find>

Dobiáš, M. *Počítačová kriminalita*. Brno 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. Vedoucí práce Marek FRYŠTÁK. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/vyd7c/DP_Pocitacova_kriminalita_FINAL.pdf

Etapy psychického vývoje: pubescence, adolescence. Psychologická charakteristika těchto období, jejich význam pro další vývoj. In: Studium Psychologie. [online]. [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/6-pubescence-adolescence.html>

FIALOVÁ, E. *Stop kybernásilí: Právní prostředky ochrany před kyberšikanou v České republice*. [online] Praha 2015 [cit. 2018-20-9] Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/kybers-780-ikana-analy-769-za-popularizac-780-ni-769-ef_edit.pdf

HERRING, S. *Gender and Power. in Online Comunication*. [online]. Indiana University, 2001. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.453.425&rep=rep1&type=pdf>

Hinduja, S. a Patchin, J. W. *Cyberbullying Identification, Prevention, and Response*. In: Cyberbullying Research Center. [online]. 2014 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <https://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response.pdf>

CHRISTENSSON, P. *Cyberspace definition* In: Techterms.com. [online]. [cit. 2018-20-9] Dostupné z: <https://techterms.com/definition/cyberspace>

Jessica Renee Logan (USA, 2008) In: E-bezpečí: Národní projekt prevence rizikového chování v online prostředí. [online] 2019. [cit. 28-2-2019]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/trivium/72-kazuistiky/1427-jessica-renee-logan-usa-2008>

KLOPPERS, M. *The Psychology of mirroring*. In: Thoughts on life and love. [online]. [cit. 2018-25-9] dostupné z: <https://www.thoughtsonlifeandlove.com/the-psychology-of-mirroring/>

KOPECKÝ, K., KOŽÍŠEK, M. *Fenomén sexting v teorii a praxi (díl 2.)*. In: E-Bezpečí. [online] 5.3. 2015 [cit.2018-31-7]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/995-fenomensexting2>

KOPECKÝ, K. *Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru*. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7

KOPECKÝ, K. *Co je sexting*. In: E-Bezpečí. [online]. 2011 [cit. 2012-07-2]. Dostupné z: <http://e-bezpeci.cz/php/temata/sexting/137-154>

KOPECKÝ, K. a R. SZOTKOWSKI. *Kyberšikana a další formy rizikového chování českých dětí v prostředí internetu*. *Addictology / Adiktologie*. [online]. 2015, 15(3), 226-233 [cit. 2018-07-31]. ISSN 12133841.

KUZU, A. *Problems related to computer ethics: Origins of the problems and suggested solutions*. *The Turkish Online Journal of Educational Technologi – TOJET*. 2009. ISSN: 1303-6521

LINDEROVÁ, I., SCHOLZ, P., MUNDUCH, M. *Úvod do metodiky výzkumu*. 1. Vydání. Vysoká škola polytechnická Jihlava. 2016. ISBN 978-80-88064-23-7

MLÁDKOVÁ, D. *Šikana mezi dětmi a mládeží, její původ a příčiny a dopady a možná řešení*. [online]. [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <http://www.ssvp.wz.cz/Texty/sikana.html>

OLECKÁ I., IVANOVÁ K. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s. Olomouc 2010. ISBN 978-80-87240-33-5.

Phishing In: technopedia.com. [online]. [cit. 2018-25-9] dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/4049/phishing>

Ryan Patrick Halligan (USA, 2003) In: E-bezpečí: Národní projekt prevence rizikového chování v online prostředí. [online] 2019. [cit. 28-2-2019]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/trivium/72-kazuistiky/1425-ryan-patrick-halligan-usa-2003#>

Sexting In: Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014, 12. 12. 2014 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Sexting#cite_note-SunTele-4

Sexting In: YourDictionary. [online]. LoveToKnow, Corp. 1996-2018 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: http://www.yourdictionary.com/sexting?direct_search_result=yes

SKALKOVÁ J. a kol., *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ K. a KREJČÍ V. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.

Škrabalová, V. *ICT*. In: Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2014, 12. 12. 2014 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <http://wiki.knihovna.cz/index.php?title=ICT>

The Ten Commandments of Computer Ethics In: Computer Professionals For Social Responsibility. [online]. [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <http://cpsr.org/issues/ethics/cei/>

THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Přeložil Pavla CÍSAŘOVÁ. Praha: Portál, 2004, 167 s. ISBN 8071788066.

VLACHOVÁ, M. *Trestná činnost spojená s internetovou kriminalitou*. [online]. 2009 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/148-226>

VLČKOVÁ, K. *Škálování (pracovní materiál bez jazykové korektury)*. In: Is.muni.cz. [online]. [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2006/SZ2BP_ZPM/um/um/skalovani.pdf

VOJTÍŠEK, P. *Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Vyšší odborná škola sociálně právní, Praha, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7.

Vývoj počtu případů řešených online poradnou In: Projekt E-Bezpečí. [online]. [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/poradna/statistika-poradny>

WEEKS, J. *Webcam trolling and children*. In: Dr Jen's Recovery Readings. [online]. 2015 [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <https://drjensrecoveryreadings.com/2015/12/11/webcam-trolling-and-children/>

What is grooming? Signs to look for with sexual predators. In: Bark.us. [online]. 2017 [cit. 2018-20-9]. Dostupné z: <https://www.bark.us/blog/grooming-signs-sexual-predators/>

Whittle, H. C., Hamilton-Giachritsis, C., Beech, A., & Collings, G. *A Review of young people's vulnerabilities to online grooming. Aggression and Violent Behavior*. [online]. 2013 [cit. 2018-31-7]. Dostupné z: http://pure-oai.bham.ac.uk/ws/files/6606796/whittle_et_al_2013_grooming_final_text_jan_2013.docx.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č.1: Dotazník k výzkumné části

Příloha 1: Dotazník k výzkumné části

Dobrý den. V rámci výzkumu ke své diplomové práci Vás žádám o vyplnění tohoto anonymního dotazníku. Po přečtení jednotlivých smyšlených situací na stupnicích pod nimi ohodnotíte jednání aktérů v daných situacích a alespoň stručně odpovíte na otevřené otázky. V případě, že nemáte u otevřených otázek dostatek místa, pokračujte, prosím, na volnou část listu.

Pohlaví: muž – žena **věk:** _____ **škola:** ZŠ – SOŠ – SOU – Gymnázium

1) Dva spolužáci se baví na zastávce, třetí rozhovor nahrává bez jejich vědomí.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

2) Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu vzal čepici a zahodil ji na střechu zastávky, zatímco druhý celou situaci nahrával na mobilní telefon.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

3) Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu cigaretou propálil bundu, zatímco druhý to natáčel na mobilní telefon.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

4) Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a bez varování mu dal facku, zatímco druhý celou situaci nahrával na mobilní telefon.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

5) Dva chlapci na zastávce se spolužákem čekali na autobus. Jeden k němu přišel a nenápadně mu na rameno položil umělého pavouka. Poté zaznamenali na mobilní telefon spolužákovu přehnaně hysterickou reakci a chlubili se s ní ostatním.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

Kterou ze situací 1-5 považujete za nejpřijatelnější a proč?

Kterou ze situací 1-5 považujete za nejméně přijatelnou a proč?

6) Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když po ní chtěl její fotku, tak mu ji poslala.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

7) Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji požádal o facebookový profil, poslala mu na něj odkaz. Poté přijala žádost o přátelství.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

8) Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji o to požádal, odeslala několik svých obnažených fotek výměnou za odeslání 2 000,- na její bankovní účet.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

9) Dívka si na chatu anonymně dopisuje s jiným anonymním uživatelem a když ji požádal o její obnaženou fotku výměnou za nový mobilní telefon, tak mu poslala fotku a adresu, kam má telefon zaslat.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

Kterou ze situací 6-9 považujete za nejpřijatelnější a proč?

Kterou ze situací 6-9 považujete za nejméně přijatelnou a proč?

10) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a pošle jí svou fotku, kde pózuje ve spodním prádle.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

11) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a pošle jí fotku, na které pózuje nahý.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

12) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a po tom, co jej o to požádá, pošle jí svou fotku, kde je nahý.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

13) Přítel si přes messenger píše s přítelkyní a v rámci vzájemné konverzace si oba vymění své nahé fotky.

zcela přijatelné **1** **2** **3** **4** **5** **6** zcela nepřijatelné

Kterou ze situací 10-13 považujete za nejpříjemnější a proč?

Kterou ze situací 10-13 považujete za nejméně příjemnou a proč?

Kterou ze situací 1-13 považujete za nejpříjemnější a proč?

Kterou ze situací 1-13 považujete za nejméně příjemnou a proč?

Anotace

Jméno a příjmení:	Tomáš Studeník
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Etické vnímání vybraných forem projevů kyberšikany, sextingu a kybergroomingu u žáků základních a středních škol ve Slavičíně
Název v angličtině:	Chosen forms of display of cyberbullying, sexting and cyber grooming and their ethical perception by pupils from secondary and upper secondary schools in Slavičín
Anotace práce:	Tato diplomová práce se zabývá rizikovým chováním na internetu. Konkrétně pak projevy kyberšikany, kybergroomingu a sextingu. Práce také zkoumá jak žáci a studenti škol ve Slavičíně vnímají projevy těchto jevů.
Klíčová slova:	Kyberšikana, sexting, kybergrooming, projevy, vnímání, oběť, agresor, kybergroomer
Anotace v angličtině:	This thesis deals with risky behaviour on the internet. More precisely with displays of cyberbullying, cyber grooming and sexting. It also researches how pupils and students of schools in Slavičín perceive displays of these phenomenons.
Klíčová slova v angličtině:	Cyberbullying, sexting, cyber grooming,displays, perception, victim, agressor, cyber groomer
Přílohy vázané v práci:	1
Rozsah práce:	93 s.
Jazyk práce:	čeština